

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra systematické teologie

Obor: Křesťanská výchova

Daniela Plšková

**SVÁTOST MANŽELSTVÍ V ŘÍMSKÉM
KATECHISMU A V KATECHISMU
KATOLICKÉ CÍRKVE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Martin Filip, Th.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Využila jsem přitom uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 16. 4. 2014

Daniela Plšková

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 BIBLICKÉ CHÁPÁNÍ MANŽELSTVÍ VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ A V PRVOTNÍ CÍRKVI.....	4
1.1 MANŽELSTVÍ VE STARÉM ZÁKONĚ	4
1.2 MANŽELSTVÍ VE VYVOLENÉM NÁRODĚ	6
1.2.1 Manželství pod tlakem sociální nezbytnosti	6
1.2.2 Polygamie a monogamie	6
1.2.3 Manželská věrnost.....	7
1.2.4 Manželský ideál.....	7
1.3 MANŽELSTVÍ V NOVÉM ZÁKONĚ	8
1.3.1 Kristus a manželství	8
1.3.2 Manželství jako svátost	9
1.3.3 Před tridentským koncilem.....	10
1.3.4 Tridentský koncil.....	14
1.3.5 Po koncilu.....	16
1.3.6 Encyklika „Casti connubii“	18
2 ŘÍMSKÝ KATECHISMUS.....	21
2.1 ROZDĚLENÍ KATECHISMU	23
2.1.1 Svátost manželství v Římském katechismu	23
3 KONCIL.....	26
3.1 PRVNÍ Vatikánský koncil	26
3.2 MEZI PRVNÍM A DRUHÝM Vatikánským koncilem	27
3.3 DRUHÝ Vatikánský koncil	27
3.4 GAUDIUM ET SPES	29
3.4.1 Manželství a rodina v dnešním světě	29
4 KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE	31
4.1 SVÁTOST	32
4.2 SVÁTOST MANŽELSTVÍ	36
4.2.1 Manželství ve stvořitelském plánu.....	37
4.2.2 Manželství pod vedením zákona	37
4.2.3 Manželství v Kristu	38
4.2.4 Panenství pro království	38
4.2.5 Slavení manželství	39
4.2.6 Manželský souhlas	39
4.2.7 Smíšená manželství	39

4.2.8	Účinky svátosti manželství.....	40
4.2.9	Dobra a požadavky manželské lásky.....	40
4.2.9.1	Manželská věrnost	42
4.2.9.2	Manželská plodnost	42
4.2.9.3	Dar dítěte.....	43
4.2.9.4	Porušování důstojnosti manželství	44
4.2.10	Rodinná církev	46
4.2.10.1	Význam rodiny	46
4.2.10.2	Současné změny rodinného života	46
4.2.11	Spiritualita života v manželství a rodině.....	48
4.2.12	Manželství Josefa a Marie.....	48
4.3	ČTVRTÉ PŘIKÁZÁNÍ	50
4.3.1	Rodina v Božím plánu.....	51
4.3.2	Povinnost dětí.....	52
4.3.3	Povinnost rodičů.....	53
4.4	ÚČAST RODINY NA ŽIVOTĚ A POSLÁNÍ CÍRKVE.....	54
4.4.1	Nesmírná cena manželství a rodiny.....	55
	ZÁVĚR	57
	BIBLIOGRAFIE.....	58
	SEZNAM ZKRATEK	62

ÚVOD

V dnešní době, možná více než kdy jindy, pocítujeme potřebu evangelia. Ve smyslu zcela nových výzev, které nynější svět nabízí, můžeme mluvit o nové evangelizaci a také o cestě, která má otevřít dědictví apoštolů pro dnešek a ukázat, jak ho v dnešní době uskutečňovat. Chce ukázat východisko z různých situací všem těm, kteří mají dobrou vůli. Nová evangelizace nemá nic společného se starými pořádky, ale znamená začít znovu, od Ježíše Krista, od stvořitelského Božího plánu.

Součástí nové evangelizace je i znovu-pochopení svátostí, především svátosti manželství. V dnešní době, kdy manželská instituce se zdá býti mnohým lidem přežitá nebo dokonce zbytečná, je nutné se ohlédnout za ovocem těchto názorů, a zamyslet se z hloubi své duše nad významem manželství, nad tímto „přežitkem dnešní doby“. To je výzvou hlavně pro mladou generaci, která následuje Boží hlas. Všem lidem tak patří výzva a výkřik pro navrácení se k cestám evangelia.

Právě zamyšlení nad významem manželství, nad mnohými negativními názory, které neustále slyším kolem sebe a také důsledky „vlažných manželství“ v různých podobách, mne vedly k výběru tématu mé diplomové práce. Manželství je instituce známá lidem už od stvoření světa a prolíná se celými dějinami lidstva. V manželství žili naši rodiče, prarodiče, ale i dřívější předci, možná měli podobné, ne-li stejné problémy, jaké vidíme dnes, ale mnohá z nich vytrvaly až do konce. Kdo se vydává na cestu manželství, opouští svůj dosavadní život a vydává se na novou cestu, která má svůj velký důvod i svá očekávání.

V úvodu své diplomové práce chci popsat historii manželství a její zakotvení už ve Stvořitelském plánu Boha. Chci se zamyslet nad rozvojem této instituce ve Starém a Novém zákoně a nad tím, proč je manželství tak důležité – zvláště pro dnešní dobu. V dalších částech je zachycen vývoj dobových událostí před Tridentským a před Druhým vatikánským koncilem, a jak se církev zamýšlí nad institucí manželství v římském katechismu a v katechismu katolické církve. V diplomové práci konečně uvádím i čtvrté Boží přikázání, které je s manželstvím úzce spojeno, a ze kterého vyplývá, že už ve Starém zákoně byla tato instituce zcela nepostradatelná. Závěr mé diplomové práce patří zamyšlení nad účastí rodiny v církvi a nad jeho nenahraditelnou úlohou.

1 BIBLICKÉ CHÁPÁNÍ MANŽELSTVÍ VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ A V PRVOTNÍ CÍRKVI

Manželství ve Starém a Novém zákoně se opírá o biblickou výpověď, o stvoření člověka. Smlouva desatera na Sinaji a manželská smlouva byla izraelským národem ztotožňována. Vyvolený Izraelský národ je nevěstou a Hospodin je ženichem. Je to jakási symbolická podobnost ženicha a nevěsty, která je převedena do vztahu mezi manželi.

Člověk není izolovaným jedincem, existuje ve vztahu k ostatním osobám, k Bohu, ke světu a k sobě samému. Je tedy zásadně vztahovou bytostí, nebyl stvořen jako izolovaný jedinec. Lidské bytosti byly uvedeny do vztahu jedné k druhé, každý s partnerem opačného pohlaví.¹

1.1 Manželství ve Starém zákoně

Manželství ve Starém zákoně vychází ze zpráv o stvoření světa, ze kterého vyplývá základ manželské instituce. Záměr Boha Stvořitele je vysvětlován takto: „*Není dobré, aby člověk zůstal sám. Udělám mu pomocníka, který by se k němu hodil.*“ (Gn 2,18) Jelikož člověk je všemu živému nadřazen, může pomocníka jemu rovného nalézt jen „v těle ze svého těla a kostech ze svých kostí“. (2,21 nn) Bůh dává člověku pomocníka v ženě, kterou pro něj stvořil a člověk k ní tak přilne, že opustí otce i matku a „stane se s ní jedním tělem“ (2,24)

Opuštění a přilnutí je základem manželství. První lidé neuzavírali žádnou písemnou smlouvu, ale jistý druh slovní smlouvy lze vyvodit z předání ženy muži (Gn 2,12).

„Manželství je takto viděno jako událost Bohem chtěná, dobrá a svatá, která dostává od Boha požehnání. Rodiče jsou opouštěni dětmi, aby vytvořily nové communio v manželství.“²

¹ Srov. *Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. Kometní Vydí: Karmelitánské nakladatelství, str. 14.

² DOLISTA, J.; *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 14.

Bůh člověku žehná: „*Plod'te a množte se a naplňte zemi!*“ (Gn 1,28) Toto požehnání platí i po hříchu a ani smrt nad ním nic nezmuže. Lidská sexualita patří k prvotním dob-
rům. Na manželském svazku, na jejím spojení, na plození dětí, není nic špatného. Celou
situaci zkomplikoval pouze lidský hřích neposlušnosti.³

Tělesná jednota mezi mužem a ženou je smyslem sexuality. Dokud vzájemná láska není
zkalena hříchem, není v jejich vztahu hanba ani stud. (2,25) Nesnáze, utrpení, pokušení
k žádostivosti, všechny tyto nesnáze začínají po hříchu. (3,16) Ale i tehdy, i za této situace,
zůstává plodnost znamením Boží dobroty.⁴

Co je ona žádostivost? Svatý Augustin tímto pojmem označuje zkušenost, že člověka
proniká jakási morální slabost, takže není s to ovládnout vlastní touhy. Svatý Pavel (Řím
1,18 – 2,1), ale i mnozí křesťanští autoři říkají, že takovou zkušeností prochází každý člo-
věk. I když žádostivost sama není hříchem, může člověka ke hříchu snadno přivést. Nejen-
že obrací člověka proti Bohu, proti Boží vůli, ale také proti vůli samého člověka. Prvotní
hřích tedy způsobil, že první lidé začali cítit stejný pud jako zvířata, tedy touhu po zajištění
potomstva, které tu bude po nich, až oni zemřou. Tu je zásadní zlom mezi sexem před
hříchem a po něm.

Před hříchem se lidská těla chovala v plném souladu s rozumem a vůlí. Tento soulad byl
však hříchem ztracen. Ačkoli je aktivita manželů směřující k početí dobrá, způsob, kterým
tato pohlavní touha zasahuje náš rozum i mysl, je jakýmsi znamením „revolty neposluš-
ných částí těla“. Kdyby nebylo Boží milosti, žádostivost by člověka zcela rozvrátila. Žá-
dostivost se paradoxně stává prostředkem milosti, protože nutí člověka hledat lék proti
žádostivosti a tedy začít se spoléhat na Boha a zbavuje člověka pýchy, která zapříčinila
první pád.⁵

³ Srov. Kol. autorů. *Communio*. V Karmelitánském nakladatelství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatel-
ství, 2010, str. 92 – 93.

⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křes-
ťanská akademie, 1981. str. 210.

⁵ Srov. Kol. autorů. *Communio*. V Karmelitánském nakladatelství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatel-
ství, 2010, str. 93 – 95.

1.2 Manželství ve vyvoleném národě

Manželství je tedy po prvním hříchu v rozporu s původním ideálem. Všechno je podřízeno plodnosti, ta zůstává nejcennější hodnotou manželství. Této hodnotě je podřízeno všechno ostatní. Touto hodnotou je zajištěno trvání rodu, objevují se však prvky starobylého zvykového práva, už velmi vzdáleného původnímu ideálu.⁶

1.2.1 Manželství pod tlakem sociální nezbytnosti

Texty Starého zákona jsou poznačeny snahou o dobro společenství, jednoznačně nadřazeného jednotlivcům.

- O sňatku dětí rozhodují rodiče, aniž by se děti ptali. (Gn 24,2nn, 29,23. Tob 6,13)
- Jsou zakázané sňatky do určitého stupně příbuznosti (Lv 18,6-19) a také mimo svůj národ (Dt 7,1-4. Ezd 9)
- Nařizuje se, že např. bezdětná vdova se stává ženou nejbližšího příbuzného manžela a to automaticky. (Dt 25, 5-10. Gn 38,7. Rt 2,20)
- Někdy se takovému nevyhnutelnému spojení srdce přizpůsobí, jindy se partneři volí sami, třeba proti vůli rodičů. (Gn 26,34. Sd 14,1-10)
- Spontánní láska nevymizela a i hluboká manželská láska nesporně existuje. (1Sam 1,8)

Povinné věno, vyplácené rodině nevěsty, které činí z muže pána a vlastníka ženy, znamená, že žena se stává jen zbožím. Muž musí vzít zodpovědnost za manželství.⁷

1.2.2 Polygamie a monogamie

Touha po velkém potomstvu přirozeně ústí v polygamii. Když čteme Starý zákon, cítíme, že bylo zvykem mít dvě ženy (1 Sam1,2. Dt 21,15), či konkubíny a otrokyně (Gn 16,2.

⁶ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 211.

⁷ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 211.

30,3. Ex 21,7-11. Sd 19,1. Dt 21,10-14). Králové mají ve SZ mnoho manželek, ať už byla důvodem jejich touha nebo politické důvody (1 Král 3,1). Někteří králové měli dokonce velké harémy, ve kterých byla opravdová láska prakticky nemožná (Est 2,12-17).

Přesto jednoženství stále existuje, např. Izák (Gn 25,19-28, Josef (Gn 41,50), Ezechiel (Ez 24,15-18), Job (Jb 2,9). V době, kdy žil Ježíš, už je jednoženství pravidlem.⁸

1.2.3 Manželská věrnost

Zajištění potomstva bylo pro manželství nejdůležitější a tak velkou úlohu sehrálo zavedení tzv. západních lístků pro neplodnou ženu. V polygamii tento problém není. (Gn 16). Zákon, který připouští rozvod, neříká, jaká vada manželky opravňuje muže k zapuzení své ženy (Dt 24,1). Od doby vyhnanství se pak začínají množit chvály na manželskou stálost a věrnost (Sir 36,25). Rostoucí přísnost na manželském poli se objevuje u Malachiášova přirovnání Hospodinovy smlouvy se smlouvou manželskou. Říká, že „Hospodin nenávidí zapuzení“. (Mal 2,14). Zákon trestal smrtí cizoložství ženy (Dt 22,22. Lv 20,10) i spoluvivníka cizoložnice. Zákon ale hájí muže ve styku se svobodnými ženami v rámci polygamie (Ex 20,14). S tím byly ale na muže kladeny větší nároky a s rostoucím odporem proti polygamii bylo nakonec i jemu cizoložství zakázáno (Jb 31,9; Sir 9,5). I v případě krále Davida proroci cizoložství přísně odsuzují (2 Sam 12).⁹

1.2.4 Manželský ideál

Přestože je manželství občanskou smlouvou a staré podání se o náboženských obřadech nezmiňuje, každý izraelita ví, že při volbě ženy je veden Bohem (Gn 24,42–52). A že Bůh je zárukou jejich společného života prostřednictvím smlouvy a zákonů. Základem je desatero (Ex 20,14), které je pro Izrael zárukou posvátnosti manželství. Po návratu z vyhnanství

⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 211.

⁹ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 211.

nabízí představu manželství kniha Tobiášova (Tob 3,16), která říká, že je důležitá víra a modlitba k Bohu. Jde o jakýsi návrat k ideálu z Geneze.¹⁰

1.3 Manželství v Novém zákoně

Pojetí manželství v Novém zákoně nese stopy Ježíšova paradoxálního života: „narozen ze ženy“ (Gal 4,4; srv Lk 11,27). Ježíš posvěcuje rodinu svým životem v Nazaretě (Lk 2,5 ln), narodil se z panny a sám zůstal panicem, tak vydává svědectví o hodnotách, které jsou manželství jako takovému nadřazené.¹¹

1.3.1 Kristus a manželství

Ježíšovo kázání mluví o nerozlučitelnosti, přitom Ježíš se opírá o Stvořitelův záměr, nikoli o Mojžíšův zákon. (Mt 19, 1-9). Muž a žena, které Bůh sám spojuje, tvoří před Bohem „jedno tělo“. Tato původní dokonalost stvoření je v nadcházejícím Božím království obnovena, proto zapuzení ženy je zakázáno. Zákon, který zapuzení připouští, byl pro „tvrdost lidských srdcí“. Výjimka případu smilstva (Mt 19,9), mluví o ukončení nelegitimního spojení, či o rozchodu manželů, kteří ale nadále zůstávají vázání a nemohou se tedy znovu ženit nebo vdávat. I učedníci byli zděšeni přísností nového Zákona: „Jestliže je tomu opravdu tak mezi mužem a ženou, pak je lepší se neženit.“ (Mt 19,10)

Požadavky, které jsou kladeny za muže a ženu, nevylučují milosrdenství k člověku, který zhřešil proti ideálu lásky. (Lk 7,37; Jan 4,18; Mt 21,31) Ježíš se s takovými lidmi často setkává a přijímá je. Neschvaluje jejich počínání, ale vede je k obrácení a odpuštění, čímž se znovu ideál lásky zdůrazňuje. (Jan 8,11)¹²

¹⁰ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 212.

¹¹ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 212.

¹² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 212.

1.3.2 Manželství jako svátost

Ježíš původní dokonalost manželskou, porušenou lidským hříchem staví na nový náboženský základ Božího království. Kristus sám se stává ženichem církve a všichni křesťané mají chápat manželství jako velké tajemství vůči církvi a vůči Kristu. (Ef 5,32). Kristova láska k církvi a poddanost církve Kristu jsou nám příkladem a zároveň pravidlem vztahů v manželství lidí. Vykupitelská láska Ježíše Krista činí z lidské sexuality součást posvátné skutečnosti, v níž je nakonec proměněna.¹³

Vztah Krista a církve je nám modelem pro manželství. Vztah manželů je budován na výlučné lásce muže a ženy. Žena se stává tělem manžela, tak jako i církev je tělem Kristovým. Kristus je hlavou církve, stejně i muž je hlavou ženy. (Ef 5,23) Kristus se hlásí k církvi nerozlučitelným způsobem, zachraňuje ji svou krví a tato smlouva mezi Kristem a církvi je věčná.

Ježíš k tomu dává příslib: „Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa“ (Mt 28,20).

Křesťanské manželství je místem jednoty Krista a církve. Starozákonní pojetí manželství je obohaceno o Kristovu vykupitelskou lásku k člověku.

Manželství je Bohem chtěné a dovolené, je svatým znamením jednoty Krista a církve, přisoudila se mu tedy milost, která v něm trvale působí. Tato milost vyplývá z manželského vzájemného souhlasu a vede manžele ke spáse.¹⁴

Rozhodnutí žít v manželství je považováno za svátostné povolání. Nerozlučitelnost manželství vyžaduje od manželů vysoké morální požadavky. Ve věrnosti druhému se člověk zavazuje k něčemu bezpodmínečnému. Věrnost manželů je spoluúčastí na věrnosti Boží. Slib věrnosti je pro konkrétní dva lidi definitivní.

¹³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. str. 212.

¹⁴ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 96 – 98.

Manželská nerozlučitelnost je pro Ježíše Krista jednoznačná: „Přistoupili k němu farizeové s úmyslem přivést ho do úzkých a zeptali se ho: „Může se člověk se ženou rozvést z jakéhokoli důvodu?“ On jim odpověděl: „Nečetli jste (v Písmu), že Stvořitel na začátku učinil (lidi) jako muže a ženu a prohlásil: Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své ženě a ti dva budou jedno tělo? Už tedy nejsou dva, ale jeden. A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj! Řekli mu na to: Proč tedy Mojžíš nařídil dát ženě rozlukový list a rozvést se s ní? Odpověděl jim: „Mojžíš vám dovolil rozvod se ženou pro tvrdost vašeho srdce, ale na začátku to tak nebylo.“ (Mt 19, 1-8)

Tento text je nutné doplnit ještě o výroky z Markova a Lukášova evangelia:

„Kdo se rozvede se svou ženou a ožení se s jinou, dopouští se vůči ní cizoložství. Rozvedli se žena se svým mužem a vdá se za jiného, dopouští se cizoložství.“ (Mk 10, 11-12)

Každý, kdo se rozvádí se svou ženou a vezme si jinou, dopouští se cizoložství, a kdo se žení s rozvedenou, dopouští se cizoložství.“ (Lk 16,18)

Ježíš tedy nemá žádnou výjimku pro rozvod. Žádné legální zdůvodnění manželské nevěrnosti pro Ježíše neexistuje. Ježíš poukazuje na počátek dějin lidstva, kde nevěrnost a rozvod nebyly úmyslem Božím. Všechny církve říkají, že podle Bohem ustanoveného řádu není nic důvodem k rozvodu manželství.¹⁵

1.3.3 Před tridentským koncilem

V raném středověku se vzdělanost opevnila v opatstvích. Především v opatstvích řízených Řeholí svatého Benedikta a později také Řeholí svatého Augustina se kromě Písma a děl církevních otců opisovala i díla anglických autorů. Mnohá tato díla se nám dochovala právě jen díky mravenčí práci středověkých opisovačů. Díky těmto dílům se podařilo přemostit kulturně temná staletí a štafetu vzdělanosti tak předat pozdějším generacím. Raný a také vrcholný středověk však představoval pro křesťanství kulturní provizorium. Křesťanem se mohl stát každý člověk jen na základě svého svobodného rozhodnutí. Stačilo po-

¹⁵ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložena do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 48 – 50.

křtít panovníka a v důsledku toho se na území, ve kterém on panoval, stalo křesťanství ze dne na den státním náboženstvím. Středověk je tedy třeba vnímat s pochopením. Křesťanství začíná mít živnou půdu až v době osvícenství a později. Je nutné podotknout, že v 16. století žil venkov ve velké náboženské nevzdělanosti a zanedbanosti. Kultura středověku se týká hlavně měst. Církev a především kláštery měly monopol na literární vzdělanost.¹⁶

Místem monastické teologie je opatství. Ale scholastická teologie byla zasazena do středověkého města a jejím místem byla univerzita. Název univerzita se postupně stával typickým pro sdružení všech studentů a profesorů v určitém městě, kde probíhaly kurzy vyššího vzdělání.¹⁷

Pro českou teologii byla smůla, že pražská univerzita vznikla až v roce 1348, tedy v době, která byla označována jako pozdní nebo úpadková scholastika. Původní jednota spirituality a teologie se rozpadla, což představovalo nejnegativnější mezník v dějinách teologie. Održením teologie od spirituality se stává teologie mrtvou. Začala se objevovat kritická stanoviska, k nimž můžeme zmínit alespoň tato jména: J. Eckhart, J. Tauler, J. Ruysbroeck, G. Groote, Tomáš Kempenský. Podobné kritické stanovisko zachovali i velcí reformátoři jako je Jan Hus a Martin Luther.¹⁸

Krize scholastiky, vliv nominalismu, úpadek života církve, touha šlechty po církevních majetcích a také touha panovníků po úplné nezávislosti na Římu, to všechno zapříčinilo vznik reformace na začátku 16. století. Reformační teologie zaujala kritický postoj k dosavadnímu používání filosofie v teologii, její zaměření pouze k církevním tradicím a ne vůči apoštolské tradici jako takové. Jediným zdrojem teologie mělo být Písmo svaté. Je nutné upozornit, že reformace reagovala i na špatný náboženský stav venkova, ubohou úroveň vzdělanosti kléru a také na formálnost církevního života. Právě Martin Luther začal vytvá-

¹⁶ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 46-48.

¹⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 49.

¹⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 53-55.

řet lidové katechismy a překladem Písma do německého jazyka se zcela proslavil. Je nutno přiznat, že některé inspirace reformátorů ovlivnily pozitivně reformu uvnitř církve. Nedostatkem reformace však byl hlavně *princip sola Scriptura* (stačí je Písmo svaté), které vedlo k oslabení křesťanského života. To, že došlo k rozdělení západního křesťanstva, je tragédie, na kterém mají svou vinu nejen reformovaní křesťané, ale i římská katolická církev.¹⁹

Velkou roli v před-koncilním období sehrála osoba Martina Luthera. Ten v roce 1505 vstoupil do erfurtského kláštera augustiniánů-emeritů a chtěl sloužit Bohu a dosáhnout blaženosti jako mnich. V klášteře rychle postupoval. V roce 1507 byl vysvěcen na kněze a vystudoval teologii. Roku 1510 byl vyslán do Říma, kde se setkal s mnoha nepravostmi (později kritizoval zesvětštění římské církve). Roku 1511 se stal zastupujícím převorem svého kláštera ve Wittenbergu. Rok po té se stal doktorem teologie a profesorem na univerzitě. Tam zprvu vyučoval, co se sám naučil. To ho však brzy přestalo uspokojovat. V jeho pochybách mu jistou pomoc poskytl jeho představený Johannes von Staupitz, který poukazuje na Krista, který byl za nás ukřižován a odkazuje Luthera na Písmo, hlavně na Pavlův dopis Řím 1,17, který poukazuje na Boha milosrdného, nikoli soudícího. Bůh přijímá člověka pro jeho víru. Zvěst o ospravedlnění člověka z milosti a víry, se stala jádrem Lutherova reformačního kázání. Luther došel „svého“ poznání, že ospravedlnění před Bohem může člověk dosáhnout jen vírou a ne skutky.²⁰

Luther se brzy stal předním z wittenberských teologů a získal na svou stranu mnoho svých kolegů. Káže nejen ve svém konventu, ale i v městském kostele ve Wittenberku. Jeho kazatelská činnost se velice rozvíjí. Do zásadního konfliktu se ale dostává ostrou kritikou tehdy velmi rozšířené odpustkové praxe. Odpustky, kterými církev nabízela možnost nahradit v pozemském životě nevykonané pokání a tak vymazat tresty za hříchy, které by musel člověk podstoupit v očistci, získal člověk za finanční úplatu. Takové odpustky vyhlásil papež Lev X. v roce 1515, aby tak získal peníze na stavbu chrámu sv. Petra v Římě. Prodejem odpustků byl pověřen v arcidiecézích Mohuč a Magdeburg mohučský arcibiskup

¹⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 56.

²⁰ Srov. EBELOVÁ, Ivana a Uwe BIRNSTEIN. *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print, c1998. str. 226 – 227.

Albrecht Braniborský. Luther se proti této praxi obrátil nesouhlasnými dopisy na Albrechta. Žádal o zastavení prodeje odpustků, které jsou jen falešnou zárukou spásy, Tu nám zadarmo nabízí Kristus svou obětí na kříži. Ke svému dopisu připojil Luther i svých 95 tezí. V nich vyzdvihl nutnost pokání, papež může vynést církví uložené pokání, ale vinu může odpustit jedině Bůh. Tím zpochybnil teorii prodeje odpustků. Jeho pověstné přibití 95 tezí na vrata wittenberského zámeckého kostela (dnes je moderními historiky zpochybňováno) způsobilo mimořádný ohlas. Díky tiskařům se tyto teze rozšířily po celé Říši. Ohlasy nedaly na sebe dlouho čekat. Na řádovém sjezdu augustiniánů se podařilo Lutherovi získat mnoho spojenců. Kurie pokládala Lutherův výklad za útok na úřad papeže a hrozilo, že konflikt povede k církevnímu rozkolu. Luther byl povolán do Říma a vyslechnut papežským legátem Cajetanem v Agsburgu. Výslech měl tři stání a byl zaměřen na otázku pokladu církve, která je základem učení o odpustcích. Luther pokládá toto učení za nebiblické a odmítá se odvolat. Následuje lipská disputace v roce 1519. Spor se rozšířil na další témata, hlavně na samotné papežství, které Luther označil za antikrista. V souvislosti s odsouzením Jana Husa zpochybnil i autoritu koncilů. S pokračujícími spory je jasně vidět i okruh Lutherových spojenců, mezi něž patří Filip Melanchthon, který na univerzitě ve Wittenberku učil řečtinu.²¹

Roku 1520 vydal Řím proti Lutherovi bulu *Exsurge Domine*. Luther tuto bulu spálil i se sbírkou kanonického práva, za účasti svých studentů. K novému slyšení dochází na říšském sněmu ve Wormsu. Veřejné mínění stojí z větší části za Lutherem. V dubnu 1521 dochází k vystoupení Luthera před císařem. Luther se odvolá pouze v případě, že bude prostřednictvím Písma a jasných rozumových úvah přesvědčen o svém bludu. Na Luthera, včetně jeho přívrženců, je wormským ediktem uvalena říšská kladba a jeho spisy jsou zakázány. Luther, který díky kurfiřtovi Fridrichu Moudrém, se ukrývá na hradě Wartburgu, však píše nové spisy a překládá Nový zákon. Ve Wittenbergu zatím dochází k postupu reformace. Mniši vystupují z klášterů, kněží se začínají ženit, při Večeři Páně je vysluhováno podobojí i laikům. Když roku 1522 dochází k obrazoborectví, Luther se vrací do Wittenbergu a po-

²¹ Srov. Lutherova společnost [online]. 2008 [cit. 2014-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.luther.cz/martin-luther/zivot>>

zastavuje platnost některých změn. V té době se Luther vyjadřuje i k úloze světské moci. Každý křesťan je povinen se podřít ve věcech společenských a vrchnost je povinna dohlížet na vztahy mezi bližními. Nemají ale právo rozhodovat v tom, co mají věřit, číst, či mají-li být nakloněni papeži či nikoli. Všechny Lutherovy názory na postavení křesťana ve společnosti, prošly postupem času mnoha proměnami. Navzdory mnoha úkolům reformace, svůj osobní život Luther nezanedbával. Roku 1525 se oženil s bývalou jeptiškou Kateřinou z Bory. Tím také demonstroval svůj pozitivní přístup k instituci manželství. Měl šest dětí, z nichž čtyři ho přežily. Jeho domácnost byla velmi pohostinná a byla tím proslulá.

K náboženským rozhovorům mezi protestanty a katolíky zůstal Luther skeptický. Luther zemřel roku 1546 a místem jeho odpočinku je wittenberský zámecký kostel.²²

1.3.4 Tridentský koncil

Tridentský koncil je jedním z nejdůležitějších koncílů církve. Dal odpověď na protestantskou reformaci a zahájil proces vnitřní obnovy církve. Konal se ve třech etapách. Vyhlásil ho papež Pavel III. Bulou *Laetare Iherusalem*, kde byl stanoven začátek na 15. 3. 1545 v Tridentu. Zahájen byl však až 13. prosince 1545 za přítomnosti pouhých 31 biskupů. V prvním období (13. 12. 1545 – 2. 6. 1547) se konalo 10 zasedání, na nichž byly schváleny důležité dekrety a definice, které se týkaly např. Bible, prvotního hříchu, ospravedlnění, křtu a biřmování.

Po smrti papeže Pavla III. Byl zvolen Julius III., až dosud předsedající koncíl. Za něho proběhlo druhé období (1. 5. 1551 – 28. 4. 1552) a sice v Boloni. Byly schváleny dekrety o eucharistii, zpovědi, posledním pomazání a jiné týkající se reformy. Protestantům z Německa se prosadit své požadavky nepodařilo. Politické okolnosti koncíl přerušily, ale 29. 11. 1560 nařídil Papež Pius IV. Pokračovat v koncílních pracích. Třetí období (18. 1. 1562 – 4. 12. 1563) bylo schválením dekretů o povinném zdržování se biskupů v jejich

²² Srov. Lutherova společnost [online]. 2008 [cit. 2014-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.luther.cz/martin-luther/zivot>>

sídlech, o obětní povaze mše svaté, o kněžském svěcení, o manželství, o čistci, účtě ke svatým, a ostatkům, o odpustcích a o seminářích.

Tridentský koncil byl velmi důležitý v tom, že dal odpověď na protestantskou reformaci a zahájil vnitřní proces obnovy církve. Poskytl jasné teologické předpisy, vymezil učitelský úřad církve a také nevyvolal rozdělení tam, kde dosud nebylo. Pius V. pak vydal z pověření koncilu seznam zakázaných knih, tzv. tridentské vyznání víry (*Professio fidei Tridentina*) se slibem poslušnosti svatému stolci, Římský katechismus, Římský breviář (1568) a Římský misál (1570).²³

V dekretu „*De sacramento matrimonii*“ se potvrzuje jak božské ustanovení manželství, tak jeho nerozlučitelnost. Koncil znovu definuje a upevňuje, že manželství je svátost, která dává manželům milost a tím manželé posvěcuje. Hájí jednotu a nerozlučitelnost a staví se tak proti Lutherově nauce. Podle koncilu je právě jednota a nerozlučitelnost manželství daná Kristem.

Koncil vyžaduje kanonickou formu uzavření manželství, což je dáno dekretem TAMETSI. Znamená to, že manželství musí být uzavíráno před farářem a dvěma svědky. Pokud tomu tak není, je manželství považováno za neplatné. Tridentský koncil ustanovil, že katolíci jsou povinni uzavřít manželství církevní formou.²⁴

Tridentský koncil ovlivnil teologii manželství i jeho uzavírání v praxi až do doby II. Vatikánského koncilu. Jasně stanovil, že manželství je svátost, která daruje manželům milost, že manželství je Bohem ustanovená instituce a proto je nutná jednota a nerozlučitelnost.²⁵

Po koncilu v Tridentu se manželství dostává pod vliv sekularizovaného, subjektivního a racionálního chápání. Nastává změna v pohledu na úlohu lidského rozumu, dochází k pokroku vědy a techniky. Sekularizmus je zaměřen proti všemu křesťanskému, tedy i

²³ Srov. Tridentský koncil [online] [cit. 2014-03-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.iencyklopedie.cz/tridentsky-koncil2/>>

²⁴ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 114 - 119.

²⁵ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 120.

proti církvi. Člověk opouští rovinu náboženskou a věří více sám sobě, věří více pokroku. Toto chápání se dotýká pochopitelně i manželství.²⁶

1.3.5 Po koncilu

Tridentský koncil trvale posílil roli papežství v církvi. A to tím, že prokázal uskutečnitelnost církevní reformy ve spolupráci s papežstvím. V dalším vývoji bylo důležité, že papežství vnímalo svou vůdčí roli, a že se postavilo do čela tridentské reformy. Důležitým faktorem byl také jezuitský řád, který byl potvrzen roku 1540. Lišil se od ostatních řádů tím, že spojení s papežem nebylo jen oprávněním k působení v celé církvi. Prvním cílem Ignáce z Loyoly byl pobyt ve Svaté zemi. Tento plán ztroskotal a oni ve svém podřízení se papeži putují tam, kde jejich službu nejvíce potřebují. Jezuité, tváří v tvář protestantské polemice vůči papeži, se stávali nejsilnější oporou napadené papežské autority.²⁷

Další vývoj katolické teologie byl ovlivněn mnoha skutečnostmi, počínaje vlastní reformou katolické církve a pokračující proměnami, k nimž došlo v novověké společnosti. Není jednoduché celé toto období obsáhnout, ale je třeba zmínit jednu skutečnost, totiž velké zásluhy těch, kdo v potridentské době pracovali na zpřístupnění pramenů teologického myšlení.²⁸

Na výzvu reformace se stal odpovědí katolického světa Tridentský koncil. V katolické teologii začali vystupovat tzv. kontroverzisté, kteří se v polemice s protestantismem snažili racionálně prokazovat věrohodnost katolicismu. Jedním z velmi významných kontroverzistů byl Robert Belarmin (1542-1621). Silně podmíněné konfrontací s protestantismem se stalo Španělskou. Tam nastal velký rozkvět tzv. druhé scholastiky a došlo k velkému roz-

²⁶ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 125 – 126.

²⁷ Srov. SCHATZ, Klaus. *Dějiny papežského primátu*. 1. vyd. Brno. str. 133 – 136.

²⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 55.

voji mystické literatury. Můžeme jmenovat alespoň: Melchior Cano, Domenico Bañez, aj. Ale můžeme zmínit i Jana od Kříže, Terezii z Avily.²⁹

Tridentský koncil ovlivnil teologii svým nařízením, že ke kněžskému svěcení nesmí být připuštěn nikdo, bez odpovídajícího filosofického a teologického vzdělání. Zavedení seminářů bylo velkým pokrokem. Díky tomuto nařízení velmi vzrostla vzdělanost kněžstva. Příslušný studijní program vyžadoval vypracování studijních příruček – tzv. manuálů, proto po Tridentu hovoříme o tzv. manualistice. Začala v druhé polovině 17. Století a byla v podstatě uzavřena až po 2. vatikánském koncilu. V souvislosti s manuálem se začaly objevovat různé teologické disciplíny, jak je známe dnes (dogmatická a morální teologie, asketika a mystika, apologetika – dnešní fundamentální teologie, pastorální či praktická teologie).³⁰

Silným obratem byla doba osvícenství. Věřilo v sílu lidského rozumu, právě rozum měl být soudcem všech sporů a problémů. Všechno nadpřirozené bylo odmítáno. Osvícenství odmítlo i pramen zjevení, ze kterého teologie vychází. Začala víra sama v sebe, ve vědu v politiku, v ekonomii. Teologie manželství byla viděna jen ze sociologického úhlu, čímž nastalo odmítnutí manželství jako svátosti. Manželství bylo jen občanskou záležitostí. Následkem bylo hodnocení manželství z pohledu uklidnění pudovosti. Lásky je hodnocena jen jako pohlavní přitažlivost a účelem manželství je plodnost potomstva a výchova. Do popředí se dostává pojem „požitek, rozkoš“, vznikají mimomanželské vztahy. Manželství se zredukovalo na smlouvu dvou lidí, která může být kdykoli zrušena. Na tvoření tohoto povědění o manželství se velmi podílí stát a společenské mínění. Osvícenství tedy způsobilo, že manželství se stalo privátní záležitostí.³¹

Začalo docházet k zavádění, pro církve nepřijatelných, názorů do praxe. Církve začala bránit pravost nauky a samozřejmě i vlastní práva. Od papeže Pia VI. každý nástupce hájil práva církve. Papež Pius IX. odsuzuje racionalismus ve svém „Syllabu“, ze dne 8. prosince 1864. Hájí práva papeže a biskupů a odsuzuje všechny nauky, se kterými církve nesouhla-

²⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 56 – 57.

³⁰ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str. 59 – 60.

³¹ Srov. SCHATZ, Klaus. *Dějiny papežského primátu*. 1. vyd. Brno. str. 127 – 128.

silu. Lev XIII. Reaguje encyklikou „Inscrutabili“ ze dne 21. dubna 1878 zaměřenou proti socialismu. Nauka encykliky, co se týče manželství, lze pojmut v těchto bodech:

„a) Bůh je původcem manželství a rodiny, tímto způsobem života mohou manželé dosáhnout vlastní svatosti.

b) Ježíš Kristus učinil z manželství svátost, manželé tak získávají milost, která jim pomáhá ke spáse.

c) Manželství bylo svěřeno do péče církve.“³²

Zde se papež ohrazuje proti snahám oddělit manželskou smlouvu od svátosti. Papež je přesvědčen, že světská a církevní moc má plnit své vlastní poslání. Toto je pak zdůrazněno v encyklice Lva XIII. „Diuturnum illud“ ze dne 29. června 1881.³³

1.3.6 Encyklika „Casti connubii“

V nauce magisteria po tridentském koncilu zasluhuje encyklika „Casti connubii“ zvláštní pozornosti. Stala se stěžejní encyklikou, která kdy pojednávala o manželství. Na jejím základě je možné pochopit i nauku Pavla VI. a Jana Pavla II. Papež Pius XI. zaujímá postoj proti špatně chápané soběstačnosti člověka. Projevuje přání nastolit ve světě řád odpovídající duchu křesťanství. Papež se staví proti všem humanizmům, které popírají Boží skutečnost. Říká, že člověka a svět nelze zbavit rozměru transcendentna. Tam, kde je manželství a rodina stabilní, tam prosperuje i stát. Podle papeže má manželství Bohem stanovený původ a je nutné, aby člověk s Bohem spolupracoval a přijal povinnosti, které z manželství vyplývají.

Encyklika má tři části:

První část

³² DOLISTA, J.; *Naděje vložena do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 130.

³³ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložena do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 129 – 131.

Tato část se zabývá principy manželství a také dobrem, které z manželství vyplývá. Zde se mluví právě o manželství jako instituci založené Bohem, je však nutná lidská odpověď. Je zdůrazňována důležitost lásky v rodině. Mluví se zde o podřízenosti ženy vůči muži, která nemá brát ženě základní práva a svobodu, ale má být chápána spíše tak, že žena je srdcem rodiny a jejím primátem v manželství a rodině je láska. Mužům papež říká, aby nedostatečným plněním svých rodinných povinností nezraňovali rodinu. Všichni členové rodiny mají žít podle „řádu lásky“. Manželské štěstí a důstojnost zaručují ctnosti, jako jsou pokora, láska, čistota a poslušnost.

Na prvním místě je potomstvo, o které se rodiče musí starat, zvláště v tom smyslu, aby mu předali víru a vedli děti ke svatosti a uváděli do života církve. Věrnost manželů není spoutání člověka, ale vzájemné darování se v dimenzích lásky. K věrnosti a lásce má manželům napomáhat následování Krista a příklad svatých.

První část je uzavřena pojednáním o manželství jako svátosti, z čehož vyplývá nerozlučitelnost manželství a také přijetí milosti, která napomáhá plnit manželům jejich povinnosti.

Druhá část

Tato část se zabývá omyly v nauce a špatnou praxí. Centrem všech omylů je názor, že manželství je pouze lidská záležitost a že je vynálezem lidské společnosti. Z toho vyplývá, že manželství jako božská instituce se může měnit podle lidské libovůle. Hlavními předměty papežské kritiky jsou omyly vzhledem k potomstvu, věrnosti a svátostnosti manželství.

a) Vůči potomstvu: je těžkou vinou užívání prostředků proti plodnosti. Potomstvo se nemá chápat jako závaží. K výchově svědomí manželů mají přispět kněží a při svátosti smíření je vést správným způsobem. I přes nesouhlas mnohých lidí s tímto tvrzením, církev zásadně nesouhlasí s nepřirozeným bráněním početí. Je dovoleno užívat přirozené metody ve zvláštních situacích, když mají manželé závažný důvod, kvůli kterému nemohou darovat nový život. Encyklika odsuzuje potrat, eugenické pokusy a také vměšování státu do morálního řádu manželství.

b) Proti věrnosti: encyklika kritizuje mimomanželské vztahy a vyzývá státní právo, aby podporovalo manželskou věrnost. Pius XI. Vysvětluje, že ženu nelze emancipovat od úkolu manželky a matky. Papež podstatným způsobem bojuje proti degradaci manželské lásky.

c) Proti svátostnosti manželství: encyklika zdůrazňuje, že manželství nelze chápat jen jako občanskou záležitost, že manželství je posvátná realita. Odsuzuje rozvody a chápe je jako projev novopohanství. Rozvody způsobují morální rozklad společnosti. Dále varuje katolíky před těžkostmi smíšeného manželství, které se dotýkají víry katolického partnera a katolické výchovy dětí.

Třetí část

Poslední část nabízí řešení, jak obnovit křesťanský život. Znamená to vrátit způsob myšlení do původní originality, která pochází od Boha. Znamená to prohloubit duchovní život manželů. Je nutné, aby se lidé osvobodili od falešné autonomie rozumu. Je nutné se ve věcech víry nechat vést církví pod vedením papeže. Encyklika pobízí k odpovědnému výběru partnera a k důkladné přípravě na manželství. Svátostná milost v manželství působí trvale až do smrti jednoho z manželů. Ke konci třetí části vybízí encyklika ke spolupráci církve a státu, ku prospěchu obecného dobra společnosti.

V úplném závěru vyjadřuje Pius XI. přání, aby katolickou nauku o manželství znali všichni lidé. Aby katolíci správným způsobem odpovídali na nedobry stav ve společnosti, který ohrožuje manželství a rodinu.³⁴

³⁴ Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložena do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 131 – 134.

2 ŘÍMSKÝ KATECHISMUS

Už v prvních dobách katolické církve se učení Kristovo vysvětlovalo pouze ústně. Postupem času se stále více a více ukazovala potřeba, aby se články víry vykládaly i písemně. Tato potřeba nejvíce vystupovala během 4. a 5. století. Církev se začala potýkat nejen s nekřesťany, ale i s těmi, kteří se od učení církevního odvrátili a evangelium bludy svými porušovali. Mnozí církevní otcové proti bludům bojovali. Byli to např.: sv. Cyrill Jeruzalémský, sv. Řehoř Nysský, sv. Řehoř Naziánský, sv. Basil Veliký, biskup cesarejský, sv. Jan Zlatoústý, sv. Cyprián, biskup kartaginský, sv. Augustin, aj.³⁵

Ústní vyučování bylo pro lidi dospělého věku. Za shromáždění velkého společenství církve byli po té lidé pokřtěni. Ve křtu se učení víry a křesťanská zbožnost spojovala a dovršovala. Po rozpadu Říše římské začalo být zvykem vyučovat křesťanské víře po křtu svatém. Od toho času byli lidé vyučováni hlavně v adventu a v době postní, děti pak v klášterních školách, od svých duchovních pastýřů nebo od rodičů. Předmět, kterému se vyučovalo, byl rozdělen do čtyř oddílů: vyznání víry, desatero přikázání Božích, modlitba Páně a svátosti. Výklad těchto předmětů byl v katechetických spisech. Na těchto katechetických spisech se začalo bedlivě pracovat. Mezi hlavní autory patří např.: Jonáš, biskup orleánský (842), Raban Maur, arcibiskup mohučský (856), Petr Abelard (1142), sv. Tomáš Akvinský (1274), aj. Z českých spisů 14. Století sem patří „*Desatero kázání*“ Božích, od neznámého autora ve veršované formě. Pamětihodné jsou spisy Tomáše ze Štítného, který žil v letech 1329 – 1400) – „*knížky šestery o obecných věcech křesťanských*“, které sepsal svým dětem a také všem k utěšení a poznání křesťanských věcí. Štítný znamenal pro Čechy lepší počátek pro katechetické spisy.³⁶

Bylo vydáno postupně mnoho katechismů, např.: „*Desideria Erasma Rotterdamského*“, jako výklad desatera Božích přikázání a modlitby Páně, psaný rozmluvou katechety s katechumenem. *Georgii Wicelii, catechismus ecclesiae*, ve kterém je řeč o desateru, mod-

³⁵ Srov.. MALÝ, Jan. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1867. předloha III-VIII.

³⁶ Srov.. MALÝ, Jan. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1867. Předloha VIII-XI.

litbě Páně a o modlitbě Zdravas Maria. Od neznámého autora *christianae institutionis enchiridion*, v němž je řeč o snešení apoštolském, modlitbě Páně, Desateru Božích přikázání, o sedmi svátostech, o způsobu modlitby, o povaze, rozdílu a užitku zákona. Od probošta kostela Pražského Jindřicha Scribonia pak vyšel dvojí katechismus, menší k užitku mládeže, nazvaný *Katechismus nebo navedení křesťanské kratičce sepsaný* a pak obširnější s nápisem *Katechismus aneb naučení člověka křesťanského k užitku netoliko mládeži, ale i lidem dospělejšího věku obširněji sepsaný*. Tento katechismus je psaný rozmluvou otce a syna. A ještě mnoho dalších katechismů od těchto autorů: Petr de Soto (zповědník Karla IV.), Michaelis Sidonii, Jan Gropper, Gasparis Contarini, Alberti Novicampiani (tj. Vojtěch Novopolský, vychovatel kraloviče Polského Jana Sigmunda), Petr Canisius a mnozí jiní.³⁷

Všechny katechismy byly sepsány a vydány pilností osob víceméně soukromých. Byly buď menší (psány lidu) nebo větší (psány duchovním a vzdělanější třídě). Po zasedání sněmu v Tridentu bylo však nutné, aby byl vydán katechismus, z něhož by duchovní pastýři mohli bezpečně čerpat ke vzdělávání lidu. Z rozkazu Papeže Pia IV. A také velkým přičiněním Karla Boromejského, byl tento úkol předán sboru čtyř mužů: Mutius Calinius, arcibiskup Jaderský, Aegidius Fuscararius Bononský, biskup Mutinský, Leonardus Marius Janovský, arcibiskup Lacianský a František Fureirius, bohoslovec Lusitanský. K tomuto sboru pak bylo přidáno několik bohoslovců, kteří dobře ovládali latinský jazyk. Jejich práce byla dokončena na konci roku 1564. Hned v příštím roce byla však tato práce obnovena. Pius IV. Jmenoval nový sbor, který měl toto dílo podrobit zkoušce. Šlo o urovnání a úpravu celého díla. Předsedal kardinál Vilém Sirletus, ostatní pak byli Mutius Calinius, Leonardus Marius, Julius Pogianus a Curtius Francus. Katechismus vyšel na světlo světa na konci roku 1566 s nápisem: *Catechismus, ex decreto Concilii Tridentini ad Parochos, Pii V. Pont. Max. jussu editus. Romae in aedibus Populi Romani, apud Aldum Manutium. MDLXVI. Cum privilegio Pii V. Pont. Max. et Philippi Hispaniarum Regis per universum regni Neapolitani ditionem.*

³⁷ Srov.. MALÝ, Jan. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydáný*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1867. předloha XII – XV.

Na 24. zasedání Tridentského sněmu bylo řečeno, aby se biskupové postarali o to, aby katechismus byl také přeložen do jiných jazyků, což bylo i přáním Pia V. Roku 1566 byl katechismus přeložen do italštiny, roku 1568 do němčiny a polštiny, v roce 1775 i do češtiny. Na základě katechismu vyšly i jiné spisy. V synodách bylo nařízeno, aby nejen klerikové, ale i duchovní správci se katechismem obírali a jím se řídili, aby katechismus byl ve všech jejich knihovnách.³⁸

2.1 Rozdělení katechismu

Římský katechismus je rozdělen do čtyř částí: první část pojednává o apoštolském vyznání víry, druhá o svátostech třetí o Desateru Božích přikázání a čtvrtá o modlitbě. Zaměříme se na druhou část pojednávající o svátostech, hlavně o *svátosti stavu manželského*.

Celý katechismus je napsán spisovnou staročeštinou. Od str. 130 až po stranu 150 je pojednání o svátostech vůbec a po té jsou jednotlivé svátosti rozebrány.

2.1.1 Svátost manželství v Římském katechismu

V této části odpovídá katechismus celkem na 34 otázek:

„I. Proč mají faráři pilně o to dbáti, aby lid křesťanský dobře znal povahu a svátost' stavu manželského?

II. Proč se svatý tento svazek nazývá latině matrimonium, conjugium aneb nuptiae.

III. Co jest manželství?

IV. V čem hlavní moc manželství záleží?

V. Jakého při manželství se žádá svolení, a jakým způsobem má se projevit?

VI. Obapolné svolení, vyjádřené slovy v čase budoucím, nepůsobí manželství.

VII. Kdyby pro stydlivost' neb jinou překážku svolení nevyjádřilo se slovy, pokynutí a znamení místo slov drží.

³⁸ Srov.. MALÝ, Jan. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1867. předloha XV – XXV.

- VIII. K pravému manželství není potřeba obcování tělesného.
- IX. Z kolika stran může se manželství považovati?
- X. Kdo jest původce manželství, jakožto úkonu přirozenosti?
- XI. Manželství, pokud za úkon přirozenosti se považuje a nejvíce jakožto svátost, nemůže býti rozloučeno.
- XII. Všem lidem není uložen zákon manželství.
- XIII. V jakém úmyslu muž a žena mají ve sňatek vcházeti?
- XIV. Proč po hříchu bylo ustanoveno manželství?
- XV. Proč Kristus manželství povznesl na důstojenství svátosti?
- XVI. Jak jest manželství pravou zákona Kristova svátostí.
- XVII. Jak ze slov svatého Pavla lze dokázati, že manželství je svátostí?
- XVIII. Jak velice manželství evangelia liší se od manželství zákona přirozeného a Mojžíšova?
- XIX. Manželství v zákoně přirozeném po hříchu, ani v zákoně Mojžíšově nezachovalo důstojnosti své původní, již mělo od Boha.
- XX. Svazek manželství rozvedením nemůže býti roztržen.
- XXI. Jak jest to užitečno, že se manželství nikterak nesmí rozloučiti?
- XXII. Kdož lístkem zapuzení od sebe odděleni jsou, ti mohou se opět sejíti.
- XXIII. Které jsou výhody, jež z této svátosti vyplývají manželům?
- XXIV. Věrnost' v manželství co jest a jak ji ostříhati?
- XXV. Co znamená slovo svátost', když se počítá mezi výhodami manželství?
- XXVI. Které jsou hlavní povinnosti muže?
- XXVII. Postavení ženy co požaduje?
- XXVIII. Co jest třeba věděti o obřadech manželství?

XXIX. Soukromé sňatky jsou neplatné.

XXX. Též překážky manželství přednésti jest třeba.

XXXI. Jak mají býti na mysli spořádání ti, kdož v manželství vstupují?

XXXII. K správnému manželství má se vyžádati svolení rodičů.

XXXIII. O manželském obcování co jest třeba pověditi?

*XXXIV. Manželé mají se někdy obcování tělesného zdržeti.*³⁹

³⁹ MALÝ, Jan. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1867. Str. 317 – 335.

3 KONCIL

Církev je společenství lidí, kteří věří v Ježíše Krista jako svého pána a doufá v jeho definitivní příchod, který ukončí dějiny. Jednota s Ježíšem předpokládá Ježíše Krista jako absolutní a neodvolatelné sebe-sdělení Boha lidstvu v dějinách. Bůh se dává světu a zbožšťuje ho tím, že mu odpouští. Církev je společensky uspořádána a členěna, ona vydává svědectví o sebe-sdělování Boha v pravdě a lásce. Katolické pojetí církve přiznává nejvyššímu úřadu v církvi neomylnost v případě definitivního závazného rozhodnutí o společné víře církve. Nejvyšší vedení vidí svůj úkol i v tom, že celý episkopát i s papežem, a pod jeho vedením se setká na jednom místě, kde se sborově poradí a rozhodnou. Přičemž biskupové nejsou papežovými poradci, ale jednají, jako spolurozhodující členové biskupského sboru. Takové setkání nazýváme ekumenickým koncilem katolické církve. Jde o shromáždění biskupů katolické církve z celého světa. Tento sbor je stanoven lidským právem a závisí na konkrétních historických podmínkách.⁴⁰

3.1 První vatikánský koncil

Předchůdcem Druhého vatikánského koncilu byl První vatikánský koncil, který se konal v letech 1869 – 1870. Tento koncil definoval jurisdikční primát papeže a papežovu neomylnost. Prohlásil papeže za nejvyššího učitele církve, který, pokud jako nejvyšší učitelská autorita vyhlašuje pravdy zjevené Bohem, aby je uznávala celá církev s naprostým souhlasem víry, je neomylný. Mnoho lidí se domnívalo, že tímto vyhlášením papeži přísluší stejná autorita, jakou měl ekumenický koncil. Mohlo se zdát, že díky papežově neomylnosti je další koncil zbytečný. Už i proto mělo svolání Druhého vatikánského koncilu velký význam. Člověk mohl mít dojem, že celá autorita v církvi je soustředěna pouze papeži, a biskupové jsou jen jeho uředníci, kteří mají provádět rozkazy, které od něj vycházejí.⁴¹

⁴⁰ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. str. 9 – 11.

⁴¹ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. str. 12 – 13.

3.2 Mezi Prvním a Druhým vatikánským koncilem

K použití papežské neomylnosti došlo jen jedinkrát, a sice v roce 1950 v dogmatu o Mariině tělesném nanebevzetí.

3.3 Druhý vatikánský koncil

Druhý vatikánský koncil byl připravován ve světle tradice a magisteria v předcházejících dobách. To, co je nového na Druhém vatikánském koncilu, je to, že nauka církve se prezentuje přístupnějším způsobem lidem dvacátého století. Nauka používá jazyk i myšlení současnosti.⁴²

Druhý vatikánský koncil byl koncilem svobody a skutečného dialogu, a také koncilem, jehož základem byla stará a trvalá víra katolické církve. Můžeme říci, že Jan XXIII. a také Pavel VI., dbali velmi svědomitě, víc než Pius IX. na Prvním vatikánském koncilu, aby nenarušovali svobodu koncilu a jeho iniciativy. Tento koncil byl koncilem církve o církvi. Tématiku koncilu neplánoval Jan XXIII. systematicky, protože chtěl zachovat svobodu. Měl to být pastoračně zaměřený koncil, na němž si má církev položit všechny otázky, které ji klade dnešní svět. Tento koncil byl tedy pastorálním koncilem, a tak ho od začátku chápal Jan XXIII., a dokonce i koncil sám. Koncil se stal počátkem nové doby. Tento začátek začátku musí uskutečnit pokoncilní církve. Je to doba ateismu, který je rozšířen po celém světě. K tomu se církev staví poctivě a bez předsudků. Ne proto, aby se mohla lépe prosadit, ale proto, aby se ptala, jak hlásat lidstvu spásu, a jak sloužit. Všichni křesťané jsou dotazováni, jak jsou ochotni na tomto úkolu pracovat každý na svém místě. Na koncilu byly připraveny návrhy koncilových dokumentů, které se pak přikládaly k rozhodnutí plénu koncilových otců, kteří byli oprávněni hlasovat.⁴³

Druhý vatikánský koncil při nesl prostor pro rozlišení mezi církví, jakožto mystickým Tělem Kristovým, a mezi dějinně socio-kulturně podmíněnou podobou církve v jakémko-

⁴² Srov. DOLISTA, J.; *Naděje vložena do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. str. 134 – 136.

⁴³ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. str. 12 – 23.

liv historickém okamžiku. Větu svatého Cypriána, že „Mimo církev není spásy“ (Estra Ecclesiam nulla salus), není možné aplikovat doslovně. Duch Svatý „vane, kam chce“, oživuje a umožňuje, aby i ti, kdo bez své viny neuznávají Krista ani církev došli spásy jinou cestou. Teologie náboženství se opírá o učení o Boží Trojici.⁴⁴

O manželství a rodině se na Druhém vatikánském koncilu mnoho diskutovalo a bylo vyřčeno mnoho mimořádných názorů. Zdálo se, že zdůrazňování prvotního účelu manželství, což bylo především plození nových lidí, vyjadřovalo obavu o zachování lidského pokolení. Nyní se objevila v diskuzích obava o přemnožení lidstva. Kardinál Leger navrhol, aby cílem manželství byla manželská láska zahrnující tělo i duši. Otcové koncilu mají k dispozici nové poznatky přírodních věd a nespokojil se se stručnými poznámkami o rodině a manželství a ve svém dokumentu v konstituci „ O církvi v dnešním světě“, která začíná slovy „Gaudium et spes“, věnuje manželství a rodině velkou část. Tato konstituce zdůrazňuje důležitost manželství, připomíná povinnost výchovy dětí a to hlavně náboženskou povinnost. Říká, že manželská láska je svou přirozeností zaměřena k plození a výchově dětí. To je jeden ze dvou podstatných cílů manželství, protože manželé vědí, že svým posláním se stávají spolupracovníky lásky Boha Stvořitele, jsou jako by jejími zprostředkovateli. Manželská láska se má v manželství spořádaně prokazovat, rozvíjet a zdokonalovat. Proto i manželství, ve kterém chybí potomstvo, trvá jako společenství, má svou velkou hodnotu a je nerozlučné. Konstituce také vysvětluje soulad mezi láskou manželskou a úctou k životu. Potrat a usmrcení nemluvněte považuje za hanebný zločin. Pro porozumění kánonům o manželství je důležité číst i texty konstituce „O církvi v dnešním světě“. Dalším dokumentem týkajícím se problému manželství je „Prohlášení o křesťanské výchově“. V něm se říká, že tělesné, mravní i rozumové schopnosti mají být rozvíjeny souladně, aby si mladí lidé osvojili smysl pro zodpovědnost, a aby stále rostli v pravé svobodě, a ve vytrvalém překonávání překážek.⁴⁵

⁴⁴ Srov. HALÍK, T.; *Prolínání světů*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2006. str. 246.

⁴⁵ Srov. POLÁŠEK, František. *Discretio iudicii*. Olomouc, 1995. str. 51 – 53.

3.4 Gaudium et spes

Tato konstituce vzešla z Druhého vatikánského koncilu 7. prosince 1965. Je konstitucí pastorální o církvi v dnešním světě. Více než kterýkoliv jiný dokument z Druhého vatikánského koncilu má tato konstituce svůj původ v koncilu samém. Tento koncilový text se zcela odpoutal od přípravných návrhů. Pro mnohé biskupy bylo na koncilu překvapením v jakém rozsahu se „svět“ zajímá o koncil. Církev tímto dokumentem zahájila dialog na nejvyšší úřední úrovni s těmi, kteří k ní nepatří. Další významnou charakteristikou této konstituce je odvaha dávat dnešnímu člověku konkrétní pokyny.⁴⁶

3.4.1 Manželství a rodina v dnešním světě

Šťastný život člověka a také celé společnosti velmi souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství. Důstojnost manželství však mnohde zatemňuje náklonost k rozvodovosti, takzvaná volná láska, mnohoženství aj. I manželská láska bývá často znesvěcována sobectvím či nedovolenými zásahy proti plození. Koncil chce proto křesťany a všechny lidi posílit, a tak se snaží některé body církevní nauky objasnit a hájit tak původní důstojnost manželského vztahu. Posvátný manželský svazek nezávisí na lidské libovůli. Pouze lidským úkonem, jímž se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají, vzniká vztah podle Božího řádu – pevný. Manželství a manželská láska jsou zaměřeny k plození a výchově dětí. To je vrchol manželské lásky. Jejich důvěrné sjednocení vyžaduje úplnou manželskou věrnost a nerozlučnou jednotu. Křesťané jsou posíleni svátostí a její silou plní svůj manželský úkol. Manželská láska je svrchovaně lidská, protože ji dobrovolná náklonnost vede od jedné osoby k druhé, a tak zahrnuje dobro celého člověka. Pán zdokonalil a povýšil tuto lásku zvláštním darem své milosti. Také skutky, kterými manželé dosahují čistého sjednocení, jsou čestné a důstojné. Tato láska posvěcená Kristovou svátostí zůstává za všech okolností tělem i srdcem nerozlučně věrná. Cizoložství nebo rozvod jsou pro ni cizí. Mladé lidi je třeba včas poučit o důstojnosti a úloze manželské lásky. Úctu k čistotě musí lidé nabýt v příhodném věku a po čestně prožitém období zasnoubení vstoupit do manžel-

⁴⁶ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. str. 175 – 177.

ství. Manželská láska je zaměřena svou povahou k plození a výchově dětí. Manželství samotné však nebylo ustanoveno jen kvůli plození, ale už samotný nerozlučný svazek rozvíjí vzájemnou lásku manželů.⁴⁷

Dnes často nastávají životní podmínky, které narušují harmonický manželský život. Mnozí řeší své problémy nečestným způsobem. Církev však připomíná, že mezi Božími zákony týkajícími se předávání života na jedné straně a na straně druhé pěstování manželské lásky, nemůže být rozpor. Život člověka se má chránit od samotného početí a potrat označuje hanebným zločinem. Manželský život musí zachovávat pravou důstojnost člověka. Život lidí a jejich úkol sdělovat život dál není omezen jen na tento svět, ale má vztah k věčnému určení člověka. Kněží mají povinnost získat náležité vzdělání ve věcech týkajících se rodiny a podporovat manželský život různými pastoračními prostředky, posilovat manželství v jejich obtížích a posilovat v lásce.⁴⁸

⁴⁷ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. str. 222 – 226.

⁴⁸ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. str. 227 – 228.

4 KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE

Dvacet let po skončení Druhého vatikánského koncilu svolal Svatý otec v říjnu 1985 mimořádnou synodu. Ti měli uvážit podstatné úmysly koncilu a přemýšlet o tom, jak je možné tyto úmysly uskutečnit. Tak se vynořila myšlenka na katechismus světové církve v analogii k Římskému katechismu, který velmi přispěl k obnově katecheze v duchu tridentského koncilu. Biskupové se ohlíželi zpět nad mnohými úvahami a tak nabyli přesvědčení, že nastal pravý okamžik k vytvoření nového Katechismu katolické církve. K realizaci této myšlenky ustanovil Svatý otec 10. června 1986 komisi dvanácti biskupů a kardinálů. Když se tato komise poprvé v listopadu sešla, nejdříve se snažila vyjasnit, co má vlastně vykonat. Měl být sestaven projekt katechismu pro univerzální církve, který by mohl být vztažným bodem pro katechismy, které už v jednotlivých regionech mají připraveny. Bylo třeba vyjasnit, co je katechismus a co kompendium. Je to snad totéž, nebo jsou to dvě různé možnosti? Bylo rozšířené mínění, že pro katechismus je charakteristické schéma otázka – odpověď. Toto schéma však nezná ani tridentský katechismus a dokonce ani Lutherův Velký katechismus. Katechismus nemá přednášet soukromé mínění autorů, ale celá komise musí dbát na to, aby představila co nejpřesněji víru církve, přičemž slovo „katechismus“ zahrnuje úkol zprostředkování. Katechismus vychází z historie víry, která je skutečností v našem světě, a pak současně naslouchá Pánu i jeho církvi, a takto přijaté slovo předává dále v jeho vlastní logice a vnitřní síle.⁴⁹

Katechismus nebo kompendium měl významnou roli v katechizaci. Druhý vatikánský koncil přinesl podněty k hluboké revizi katechismu. Účelem katechismu je zachytit obsah katolické nauky v oblasti víry i morálky, a sice spolu s jeho výkladem. Výklad by měl být srozumitelný i pro člověka bez teologického a filosofického vzdělání a hlavně by měl být spjatý s životem člověka. Musíme ale říci, že žádný s dosavadních katechismů tyto poža-

⁴⁹ Srov. RATZINGER, Josef a Christoph SCHÖNBORN. *Malý úvod do Katechismu katolické církve*. 1. vyd. Praha: Nové město, 1993. str. 9 - 17.

davky nemůže splnit. Proto není šťastné, když jsou katechismy nabízeny katechizovaným jako nějaká čítanka nebo učebnice.⁵⁰

Každý člověk na cestě víry potřebuje poznávat i její obsah. Víra však není automatickým následkem pochopení nauky, víra je milost a tajemství vztahu člověka s Kristem. Osobu Krista nelze zachytit v nějaké nauce. Ježíš se nám sděluje různými způsoby. Proto je nutné, aby před katechetickým přístupem byl zprostředkován život z víry. Nauka je vyjádřením toho, co již církev koná, toho, co je ve společenství církve konkrétně prožíváno. Nauka tak není něčím vedlejším, jen zdůrazňujeme, že ona je obsažena v životě samém. Navíc je tato nauka zformulována magisteriem církve. Vždyť i Ježíš hlásal Boží království nejen tím, co říkal, ale hlavně tím, kým byl, jak v různých situacích reagoval, co pro lidi dělal.⁵¹

4.1 Svátost

Když chce Bůh navázat s lidmi rozhovor, když chce lidem dát účast na svém životě, „přizpůsobuje se“ člověku. Skutky, které Bůh vykonal v dějinách spásy, posilují skutečnosti vyjádřené slovy. Slova hlásají tyto skutky a objasňují tajemství, která jsou v nich obsažena. Tato „úžasná Boží blahosklonnost“, působila už ve Starém zákoně, ale plnosti dosáhla v Ježíši Kristu. On, „vtělené Slovo“, dovršuje dílo spásy. On svou přítomností potvrzuje, že Bůh je s námi, aby nás vysvobodil z temnoty hříchu a smrti a aby nás vzkřísil k věčnému životu. On je Svátost, On je pramenem dějin spásy. To, co nyní uděluje Kristus ve svátostech prostřednictvím služebníků církve, je tajemství Kristova života. Boží slovo, hlásané při slavení svátostí a hlavně pak „žehnacích modlitby“, které jsou jejich základním prvkem, jsou ustavičnou připomínkou. Svátosti, ve světle Kristova velikonočního tajemství, poukazují na smysl, který daleko přesahuje lidský a společenský rozměr. V neposlední řadě jsou

⁵⁰ Srov. ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio, Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. str. 186.

⁵¹ Srov. ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio, Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. str. 186 – 187.

svátosti „úkony církve“. Svátostná zkušenost je pramenem nového života pro každého věřícího člověka.⁵²

Prostřednictvím Krista, vtěleného Slova, mají lidé v Duchu svatém přístup k Otci a stávají se tak účastnými božské přirozenosti. Bůh ve svém jediném Synu přijímá lidi za adoptivní syny. Tím, že se Bůh zjevuje, tak také chce, aby lidé byli schopni mu odpovědět, aby byli schopni ho poznat a milovat víc, než by byli schopni sami od sebe.⁵³

Mnohokrát mluvil Bůh k našim předkům skrze proroky. Pak promluvil skrze svého Syna, který se stal člověkem. On je definitivním Slovem Otce, který v něm říká všechno a jiné slovo už nebude, než toto.⁵⁴

První člověk byl stvořen nejen jako dobrý, ale byl v dokonalé harmonii se svým Stvořitelem i okolním tvorstvem. Byl stvořen ke svátosti. Harmonie mezi prvním párem, mezi mužem a ženou a celým stvořením vytvářela stav nazývaný „prvotní spravedlnost“. Hříchem našich prarodičů byla veškerá harmonie prvotní spravedlnosti ztracena. Nikdo z nás se nevyhne zkušenosti s utrpením a zlem. Mimo hluboký vztah člověka k Bohu nemůže být zlo hříchu odhaleno v jeho pravé podstatě. Skutečnost hříchu lze objasnit jen ve světle Božího zjevení. Pochopit, že hřích je zneužití svobody, kterou Bůh dal člověku, může jen ten, kdo zná Boží plán s člověkem. Abychom poznali Adama jako zdroj hříchu, je nutné znát Krista jako pramen milosti. Duch svatý, poslaný zmrtvýchvstalým Kristem, usvědčil svět ze hříchu tím, že zjevil toho, kdo je Vykupitelem z hříchu. Díky Kristu je spása nabídnuta všem.⁵⁵

Hříchem prvních lidí získal ďábel nad člověkem jakousi nadvládu, člověk ale přesto zůstal svobodný. Dramatická situace světa dělá z lidského života boj. Tento usilovný boj prostupuje celé dějiny lidstva a potrvá až do posledního dne. Člověk musí neustále zápatit,

⁵² Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. str. 3 – 5.

⁵³ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 31.

⁵⁴ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 34.

⁵⁵ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 105 – 108.

aby přilnul k dobru. Toho však bez pomoci Boží milosti a bez velké námahy není schopen dosáhnout. Prvotní hřích je vlastní každému člověku, protože se přenáší spolu s lidskou přirozeností nikoli napodobováním, ale sdělováním života. Kde se rozmnožil hřích, tam se v daleko větší míře ukázala Boží milost.⁵⁶

Ježíšova slova i skutky hlásaly a připravovaly na to, co chtěl darovat své církvi, až vše dokoná. To, co nyní Kristus rozděluje ve svátostech, je tajemství Kristova života. Svátosti jsou síly, které vycházejí z Kristova těla, které je stále živé. V církvi máme sedm svátostí: křest, biřmování, eucharistie, smíření, pomazání nemocných, kněžství a manželství. Všechny svátosti Nového zákona ustanovil Ježíš Kristus. Církev postupně rozpoznala tento poklad přijatý od Krista a udílení svátostí upřesnila. Svátosti jsou z církve a pro církev. Protože církev tvoří s Kristem – Hlavou, „jakoby jedinou mystickou osobu“, působí ve svátostech jako „kněžské společenství“.⁵⁷

Svátosti jsou k posvěcování člověka. Předpokládají víru, kterou také živí a posilují. Proto je nazýváme svátosti víry. Svátosti slavené ve víře, udělují milost, jsou znamením milosti. Ve svátostech působí sám Kristus. Svátosti působí z moci Kristova spásného díla, ne spravedlností člověka, který ji uděluje nebo přijímá. Skrze svátosti působí Kristova moc a moc jeho Ducha nezávisle na osobní svatosti. Plody svatostí pak ale závisí na duchovním rozpoložení toho, kdo je přijímá.⁵⁸

Slavení svátostí je plné znamení a symbolů. Jejich význam má své kořeny v lidské kultuře a v díle stvoření, zaujímají v lidském životě důležité místo. Člověk vnímá duchovní skutečnosti prostřednictvím hmotných znamení a symbolů. Bůh k člověku mluví skrze viditelné stvoření, které symbolizuje Boží velikost a blízkost. Na stvoření se projevuje Boží činnost, která lidi posvěcuje, a lidé vzdávají Bohu svou poctu. Také znamení a symboly společenského života lidí (omývání, mazání olejem, lámání chleba, pití z kalicha) vyjadřují přítomnost Boha a vděčnost člověka svému Stvořiteli.

⁵⁶ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 113 – 115.

⁵⁷ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 294 – 295.

Vyvolený národ dostává od Boha znamení a symboly, které jsou charakteristické pro liturgický život (připomeňme alespoň obřízku, pomazání králů a kněží, oběti, pascha). V těchto znameních církev rozpoznává předobraz svátostí Nové smlouvy.⁵⁹

Pán Ježíš, který uzdravuje a dodává důrazu svému kázání hmotnými znameními nebo symbolickými gesty, dává nový význam znamením staré Smlouvy. Zvláště pak odchodu Izraelitů z Egypta a velikonočnímu beránkovi, neboť smyslem všech těchto znamení je On Sám. Duch Svatý po letnicích posvěcuje církev prostřednictvím svátostných znamení. Svátosti církve neruší symboly vesmíru a společenského života, ale pouze je doplňují. Jsou naplněním staré Smlouvy a uskutečňují spásu, kterou sjednal Kristus. Každé slavení svátostí je setkáním Božích dětí se svým Otcem v Kristu a Duchu Svatém. Takové setkání se projeví dialogem skrze úkony a slova. Nezbytnou součástí slavné liturgie je i církevní hudební tradice. Církev pokračuje v tradici staré Smlouvy, ve které byl zpěv žalmů úzce spojen s liturgickými slavnostmi. V této tradici církev nejen pokračuje, ale také ji rozvíjí. Všechna znamení v liturgii se vztahují ke Kristu. Stejný význam mají i posvátné obrazy Matky Boží a svatých. Ukazují na světce, kteří se podílejí na spáse světa a s nimiž jsme spojeni. Pokud je nazírání svatých obrazů spojené s rozjímáním Božího slova a také zpěvem tak, že se slavené tajemství vrývá do srdce, projeví se pak i novým životem.⁶⁰

Každý týden církev připomíná zmrtvýchvstání Páně. Jednou v roce pak zmrtvýchvstání Páně spolu s jeho utrpením jako největší svátek, kterýmž jsou Velikonoce. Celé Kristovo tajemství rozvíjí v liturgickém roce, v ročním okruhu. Neustále v jistém smyslu zpřítomňuje jednotlivá tajemství vykoupení, aby z nich mohli lidé čerpat spásonosnou milost.⁶¹

⁵⁸ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 296 – 298.

⁵⁹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 302 – 303.

⁶⁰ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 302 – 307.

⁶¹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 307.

Uctívání Boha Nové smlouvy není vázáno na žádné místo. Uctíváme v „Duchu a v pravdě“ (Jan 4,24). Nejdůležitější skutečnost ve shromáždění věřících tvoří „živé kameny“, z nichž se staví „duchovní chrám“. Křesťané budují stavby k bohoslužbám. Tyto stavby – kostely nejsou jen místem k setkání, ale ukazují na církev, která v tom místě žije, a na přebývání Boha. Oltářem Nové smlouvy je kříž, ze kterého pramení svátosti velikonočního tajemství. Také svatostánek má být umístěn na místě s největší poctou.⁶²

Svátost není jen Božským řádem, ale i osobní zkušeností. Milost, kterou skrze svátost dostáváme je sám Duch svatý, který je nestvořeným darem. Svátost je tedy dáni se sebe sama. Má dopad v celém životě člověka na přítomnosti Boží. Důležitou součástí k přijetí svátosti je příprava, i na ní závisí účinnost svátosti. Svátost musí být spojena s úmyslem. I v krajním případě, pokud existuje touha a chybí potřebné náležitosti, je člověk obdařen milostmi (křest touhy, dokonalá lítost, duchovní svaté přijímání).⁶³

4.2 Svátost manželství

Svazek manželský, kterým vytvářejí muž a žena mezi sebou nejvnitřnější společenství celého života, je Ježíšem Kristem povýšen na svátost. Je určena k posvěcení manželského svazku mezi mužem a ženou. Tato svátostná milost umožňuje manželům, aby prožívali svůj vztah v nové dimenzi Božího království. Tím, jak si vzájemně náleží, představují vztah Krista a církve. Manželství pokřtěných je tedy symbolem věčné smlouvy zpečetěné Kristovou krví. Manželé mají účast na samotné lásce Krista, který se na kříži obětoval, a jsou povoláni, aby z této lásky žili. Mohou posilovat své spojení nerozdělenou láskou, která má zdroj v lásce Boží a ve zkouškách i radostech života si mohou uchovat vzájemně tělesnou i duchovní věrnost.⁶⁴

⁶² Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 311.

⁶³ Srov. AMBROS, P.; *Teologicky milovat církev*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o. 2003. str. 146 – 147.

⁶⁴ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. str. 158 – 160.

4.2.1 Manželství ve stvořitelském plánu

Písmo mluví od začátku až do konce o manželství jako o tajemství, o smyslu, jaký mu dal Bůh, o tom, jak se různým způsobem uskutečňovalo během dějin spásy a také o těžkostech, které vyplynuly z hříchu a o jeho obnovení v Nové smlouvě Krista a církve. Původcem manželství je sám Bůh. Povolání k manželství je zakódováno v samé přirozenosti muže a ženy. Přes všechny změny, kterými manželství během staletí prošlo, není tento svazek pouze lidským zřízením. Šťastný život člověka a také lidské společnosti velmi úzce souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství. Protože člověk byl stvořen jako muž a žena, jejich vzájemná láska se stává obrazem lásky nepomíjivé, takové lásky, jakou Bůh miluje člověka. Takové lásce Bůh žehná. Písmo svaté říká, že muž a žena jsou stvořeni jeden pro druhého. Každý člověk zakouší kolem sebe i v sobě samém zlo. Toto se projevuje i ve vztazích muže a ženy. Manželství bylo odedávna ohrožováno vládčtivostí, nevěrností, nesvorností, žárlivostí a spory. To může dojít až k nenávisti a rozchodu. Tento nepořádek však nevyplývá z přirozenosti muže a ženy. Řád stvoření ale zůstává, i když byl silně narušen. Aby rány hříchu mohly být uzdraveny, potřebují muž i žena pomoc Boží milosti. Bez této pomoci nemohou dosáhnout spojení svých životů, pro které je Bůh stvořil.⁶⁵

4.2.2 Manželství pod vedením zákona

Bůh ve svém nekonečném milosrdenství nikdy člověku neodepřel svou milost. Utrpení, které z hříchu vyplývá, je také lékem, který oslabuje škodu hříchu. Nerozlučitelnost manželství se vyvíjela pod výchovným vedením Starého zákona. Mojžíšův zákon byl zaměřen na ochranu ženy proti svévolné vládě ze strany muže. Proroci připravovali svědomí vyvoleného národa tak, aby chápal nerozlučitelnost manželství. Viděli smlouvu Boha s Izraelem jako obraz věrné manželské lásky.⁶⁶

⁶⁵ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 405 – 407.

⁶⁶ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 407 – 408.

4.2.3 Manželství v Kristu

Svatební smlouva Boha a izraelského lidu připravila smlouvu novou, smlouvu věčnou, ve které Syn Boží tím, že obětoval svůj život, se spojil s celým lidstvem, které spasil. Ježíš svůj první zázrak učinil během svatební hostiny na prosbu své matky. Církev této skutečnosti přikládá velkou důležitost. Vidí v ní potvrzení v tom, že manželství je dobré. Ježíš i učil ve svých kázáních o tom, jaký je původní smysl spojení muže a ženy a jak to Bůh Stvořitel chtěl na počátku. Dovolení zapuzení, které dal Mojžíš, byl jen ústupkem, který byl zdůvodněný tvrdostí srdce. Ježíš chce obnovit původní řád stvoření a sám dává sílu a milost žít v manželství. Tato milost je ovocem Kristova kříže a také pramenem křesťanského života. Křesťanské manželství je tak znamením, svátostí smlouvy mezi Kristem a církví. Je pravou svátostí Nové smlouvy.⁶⁷

4.2.4 Panenství pro království

Středem celého křesťanského života je Kristus. Svazek s ním, má přednost před všemi ostatními svazky, ať už rodinnými nebo společenskými. Už od prvních dob církve byli mužové i ženy, kteří se zřekli dobra manželství, aby následovali „Beránka, kamkoliv jde“ (Zj 14,4). Sám Kristus některé vyzval, aby ho následovali způsobem života, kterým je on sám vzorem: „*Jsou totiž lidé k manželství neschopní už od narození a jsou k manželství neschopní, které takovými udělali lidé, a jsou konečně takoví, kteří se manželství sami zřekli pro nebeské království. Kdo může pochopit, ať pochopí!*“ (Mt 19,12). Panenství pro království nebeské je znamením, že svazek s Kristem má přednost a také připomíná, že i manželství je skutečností světa, který nepomíjí. Panenství pro Boží království i svátost manželství pocházejí od téhož Pána. On uděluje milost žít ve shodě s jeho vůlí.⁶⁸

⁶⁷ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 408 – 409.

⁶⁸ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 409 – 410.

4.2.5 Slavení manželství

Katoličtí věřící uzavírají manželství obvykle během mše svaté, protože všechny svátosti, včetně svátosti manželství jsou spojeny s Kristovým velikonočním tajemstvím. V eucharistii se uskutečňuje památka nové smlouvy, proto je vhodné, aby novomanželé zpečetili svůj souhlas tím, že jej spojí s Kristovou obětí. Svatební obřad musí být zabudovaný do liturgie, proto je prospěšné, aby novomanželé se na slavení svátosti manželství připravili svátostí smíření. Manželé si udělují svátost navzájem tím, že před církví vyjádří svůj souhlas. V této svátosti dostávají novomanželé Ducha svatého, který je pečetí jejich smlouvy a také přístupným pramenem pro jejich lásku.⁶⁹

4.2.6 Manželský souhlas

Do manželské smlouvy vstupují pokřtěný muž a pokřtěná žena, svobodní, kteří dobrovolně vyjádří svůj souhlas. Pokud chybí souhlas, kterým je manželství vytvářeno, pak manželství neexistuje. Souhlasem se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají. Souhlas oba manželé svazuje a své naplnění nachází ve skutečnosti, kdy se stávají „jedním člověkem.“ Souhlas musí být u každého z partnerů svobodný, bez jakéhokoliv násilí či donucování zvenčí. Pokud taková svoboda chybí, je manželství neplatné. Kněz nebo jáhen souhlas novomanželů přijímá a uděluje požehnání církve. Přítomnost kněze a také dvou svědků viditelně vyjadřuje, že manželství je církevní skutečnost. Zásadní důležitost pro svobodné a novomanželů má příprava na manželství.⁷⁰

4.2.7 Smíšená manželství

Často dochází k manželství mezi katolíkem a pokřtěným nekatolíkem nebo mezi katolíkem a nepokřtěným. Zde je důležitá mimořádná pozornost manželů i pastýřů. Rozdílné vyznání není nepřekonatelnou překážkou. Musí dát dohromady to, co každý z nich přijal ve vlastním náboženském společenství a učit se vzájemně jeden od druhého jak žít svou věr-

⁶⁹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 410 – 411.

⁷⁰ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 411 – 412.

nost ke Kristu. Rozdílnost kultu může být zdrojem napětí především ve výchově dětí. Je tu nebezpečí vynoření náboženské lhostejnosti. K uzavření smíšeného manželství musí být výslovné dovolení církevní autority a v případě rozdílnosti kultu se k platnosti vyžaduje výslovný dispens od překážky. Toto dovolení předpokládá, že obě strany znají a nevyklučují cíle manželství, stejně tak závazky týkající se křtu a výchovy dětí.⁷¹

4.2.8 Účinky svátosti manželství

Sám Bůh zpečetuje souhlas manželů. Toto společenství manželů je zapojeno do společenství s Bohem a s lidmi. Pouto nerozlučnosti pochází ze svobodného lidského činu a je neodvolatelné. Milost vlastní svátosti manželství je určena ke zdokonalování jejich lásky a k posílení nerozlučitelné jednoty. Zdrojem milosti je Kristus, zůstává stále s nimi, dává jim sílu, aby ho mohli následovat, brát na sebe svůj kříž, vzájemně si odpouštět, povstávat ze svých pádů, nést břemena jeden druhého a milovat se nadpřirozenou láskou.⁷²

4.2.9 Dobra a požadavky manželské lásky

Manželská láska se týká pudů, citů, smyslů, touhy ducha a vůle a vede manžele k tomu, aby se stali jedno srdce a jedna duše. Vyjadřuje nerozlučitelnost a věrnost v jejich definitivním odevzdání se a je otevřena pro plození. Manželská láska vyžaduje neporušitelnou věrnost. Ta je důsledkem vzájemného darování se. Toto darování a také dobro dětí vyjadřuje úplnou manželskou věrnost a požaduje nerozlučnou jednotu. Svázat celý život s jednou lidskou bytostí se může zdát obtížné. Proto je nezbytné hlásat Boží lásku, která je neodvolatelná, a že právě ona je vede a podporuje. Manželé tak mohou být svou věrností svědky věrné Boží lásky. Nastávají situace, kdy soužití manželů je z různých příčin nemožné. Církve v takových případech připouští tělesné oddělení manželů a ukončení společného bydlení. Takoví manželé však nepřestávají být před Bohem manželem a manželkou a nemohou uzavřít nový svazek. Takovým osobám by mělo křesťanské společenství pomáhat v jejich

⁷¹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 413.

⁷² Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 414 – 415.

situaci a ve věrnosti jejich svazku. Dnes se mnozí katolíci uchylují k rozluce podle občanských zákonů a uzavírají nové občanské sňatky. Církev však zastává věrnost a názor, že nový sňatek nemůže být platný, bylo-li platné první manželství. Pokud rozloučení žijí v novém civilním sňatku, pak jejich sňatek odporuje Božímu zákonu, a proto nemohou přistupovat ke svatému přijímání.⁷³

Svatý otec Jan Pavel II. řekl v dokumentu *Familiaris consortio*, že jako duše, která se projevuje v těle, a jako tělo, které je oživováno nesmrtelným duchem, je člověk povolán ke sjednocené celistvosti v lásce. Všechny lidské bytosti jsou povolány k lásce, společenství a k Božímu obrazu. Protože povolání se naplňuje v plodivém sjednocení manžela a manželky, rozdíl mezi mužem a ženou je zásadním prvkem při ustavování lidských bytostí. Podle písmá svatého se Boží obraz od počátku projevuje v odlišnosti pohlaví. Můžeme říci, že člověk existuje pouze jako bytost mužská nebo ženská. Každý má určitý způsob existování ve světě. Určitý způsob myšlení, cítění, vstupování do vzájemných vztahů. Pohlavnost ovlivňuje všechny stránky lidské bytosti. Pohlavnost patří ke způsobu existence Božího obrazu. I Boží syn přijal lidské bytí v jeho plnosti, když přijal určité pohlaví, a stal se člověkem jako příslušník lidské společnosti a jako bytost mužského pohlaví. Vzkříšený Kristus, který sedí po Otcově pravici, zůstává mužem. I oslavená osoba Matky Boží, tělesně nanebevzatá, zůstává stále ženou. Žádná lidská odlišnost nám tedy nemůže zabránit v podílení se na Kristově tajemství. Někteří církevní otcové se domnívali, že pohlavní odlišnost bude po vzkříšení setřena. Tato odlišnost ve skutečnosti překračuje tělesnou oblast a dotýká se tajemství osoby samotné. Bible nedává žádný podnět k názoru pro nadřazenost mužského pohlaví, žena má stejnou důstojnost a odpovědnost jako muž. Při stvoření světa daroval Bůh stejným způsobem muži i ženě osobní důstojnost, oba jsou rovnoprávně stvořeni k Božímu obrazu.⁷⁴

⁷³ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 415 – 417.

⁷⁴ Srov. *Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Překlad Ctírad Václav Pospíšil. Kometelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, str. 26 – 29.

4.2.9.1 *Manželská věrnost*

Manželství je důvěrným společenstvím života muže a ženy, které se uskutečňuje neodvolatelným osobním souhlasem. Manželé se sobě navzájem definitivně a naprosto dávají. Nejsou už dva, ale tvoří jedno tělo. Jejich manželská smlouva jim ukládá povinnost uchovat jednotu a nerozlučitelnost až do jejich smrti. Tak jako Bůh je věrný, i svátost manželství umožňuje manželům brát účast na věrnosti Krista vůči jeho církvi. Požadavek věrnosti vyplývá z manželské lásky muže a ženy, stejně tak jako požadavek plodnosti. Sexualita, při níž se manželé vzájemně darují úkonem, který je vyhrazený manželům, není jen něco biologického, ale týká se nejvnitřnějšího jádra lidské osoby. Opravdu lidským způsobem se uskutečňuje jenom tenkrát, když je začleněna do lásky jakou chce muž a žena bezvýhradně zavazují. Důvěrné a čisté sjednocení manželů jsou skutky čestné a důstojné, pokud jsou prováděny způsobem hodným člověka.⁷⁵

4.2.9.2 *Manželská plodnost*

Plodnost vyplývající z manželské lásky je darem a cílem manželství, neboť svojí přirozeností směřuje k tomu, aby byla plodná. Církev, která stojí na straně života, učí, že každé manželské spojení, musí zůstat otevřené předávání života. Manželé plněním úkolu dávat život a také vychovávat, což je jejich vlastní poslání, se tak stávají spolupracovníky Boží lásky. Proto mají ke svému úkolu přistupovat s křesťanskou a lidskou odpovědností. Z toho vyplývá také odpovědné rodičovství. Rodiče mohou chtít zrození svých dětí oddálit z pádných důvodů. Jejich přání však nesmí být plodem sobectví.⁷⁶

„Když tedy běží o to, jak uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života, nezávisí mravní povaha jednání jen na upřímném smyslu a zhodnocení pohnutí, ale musí se určovat objektivními měřítky, vzatými z přirozenosti lidské osoby a jejich činů; tato měřítká uchovávají celý smysl vzájemného darování i lidského plození v ovzduší

⁷⁵ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 274 – 276.

⁷⁶ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 576 – 577.

pravé lásky. To ovšem nelze uskutečnit, nepřestuje-li se poctivě ctit manželství čistoty.“
(citace Druhý vatikánský koncil, GS 51)⁷⁷

Metody odpovědného plánování rodičovství jsou ve shodě s měřítkem mravnosti. Tyto metody mají v úctě tělo manželů, povzbuzují vzájemnou něhu a podporují výchovu ke svobodě. Naopak vnitřně špatné je každé jednání, které má za cíl zabránit početí.⁷⁸

„Zatímco pohlavní spojení celou svou povahou vyjadřuje bezvýhradné vzájemné sebe-darování manželů, stává se z něho antikoncepcí projev objektivně opačný, sebe-darování neúplné. Tak přistupuje k odmítnutí otevřenosti pro život také zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky, která je povolána k sebeodevzdání celé osoby. ... Antropologický a současně morální rozdíl mezi antikoncepcí a volbou vhodného období je spjat se dvěma vzájemně se vylučujícími představami o osobě a lidské sexualitě.“ (Jan Pavel II., Apoštolská exhortace *Familiaris consortio*, 32)⁷⁹

Všem musí být jasno, že život každého člověka není omezen jen na tento svět a nemůže být posuzován jen podle jeho měřítek, ale má vztah „k věčnému určení člověka“.⁸⁰

4.2.9.3 Dar dítěte

Písmo svaté i praxe církve vidí v početných rodinách znamení Božího požehnání. Utrpení manželů, kteří zjistí, že jsou neplodní, je velké. Techniky, které štěpí spojení rodičů zásahem cizí osoby (darování spermatu či vaječné buňky, či propůjčení dělohy), jsou velmi anomální. Tyto techniky (inseminace a umělá oplodnění od jiného dárce) porušují právo dítěte narodit se rodičům, které zná, a které žijí v manželství. Zrazují právo manželů stát se rodiči jeden prostřednictvím druhého. Techniky (inseminace a homologické umělé oplodnění, tedy techniky prováděné uvnitř manželského páru) zůstávají mravně nepřijatelné,

⁷⁷ APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 577.

⁷⁸ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 577.

⁷⁹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 577.

⁸⁰ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 578.

protože oddělují úkon plození od pohlavního úkonu. Vztah nadvlády techniky odporuje důstojnosti a rovnosti, jaká musí být společná rodičům i dětem. Dítě je Boží dar. Dítě není něco, co se rodičům dluží. Není to předmět vlastnictví. Dítě má právo být plodem úkonu manželské lásky svých rodičů, a také má právo být respektováno jako osoba od chvíle početí. Evangelium poukazuje, na to, že neplodnost není absolutním zlem. Pokud manželé vyčerpali povolené lékařské zákroky a přesto jsou neplodní, mají se spojit s křížem Pána. Mohou přijmout za vlastní opuštěné děti nebo konat významné služby pro své bližní.⁸¹

4.2.9.4 Porušování důstojnosti manželství

V první řadě manželskou důstojnost porušuje manželská nevěrnost neboli cizoložství. Sám Kristus cizoložství odsuzuje a šesté přikázání a Nový zákon ho naprosto zakazují. Kdo spáchá cizoložství, zraňuje znamení smlouvy, kterým je manželský svazek. Zasazuje ránu manželské instituci, protože porušuje smlouvu, která je jejím základem, a ohrožuje tak blaho dětí, které potřebují stálý svazek rodičů.⁸²

Dalším prvkem porušování důstojnosti manželství je rozluka. Manželství má být nerozlučitelné. A mezi pokřtěnými nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu, pouze s výjimkou smrti. V některých případech může být odloučení manželů oprávněné. Rozluka je provinění proti přirozenému zákonu. Osvojuje si právo zrušit manželskou smlouvu, kterou manželé svobodně uzavřeli a slíbili si, žít jeden s druhým až do smrti. Rozluka je porušením smlouvy spásy. Uzavřením nového sňatku, přestože je uznáván občanským zákonem, jen závažnost porušení zvětšuje. Ti, kdo znovu uzavřeli sňatek, žijí ve vztahu trvalého a veřejného cizoložství.⁸³

„Jestliže se manžel po odloučení od vlastní manželky spojí s jinou ženou, je sám cizoložníkem, protože dává takové ženě páchat cizoložství; a žena, která s ním bydlí, je

⁸¹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 578 – 579.

⁸² Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 579 – 580.

⁸³ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 580.

cizoložnice, protože k sobě přivábila manžela jiné“ (citace Sv. Basil z Cesareje, Moralia, Ref. 73)⁸⁴

Nemravná povaha rozluky vnáší do rodiny i do společnosti nepořádek. Ten působí vážné škody. Manželovi či manželce, kterým byl opuštěn, dětem i společnosti. Pokud je jeden z manželů nevinnou obětí rozluky, pak se tento neprohřešuje proti mravnímu příkazu. Je velký rozdíl mezi manželem, který se snažil zůstat věrným, a mezi tím, kterým si proviněním zničí platné manželství.⁸⁵

Mezi další prvky porušování důstojnosti manželství patří mnohoženství, které je v rozporu s mravním zákonem, a odporuje manželskému společenství. Mnohoženství popírá Boží plán, který byl na počátku. Odporuje důstojnosti muže a ženy, kteří se jeden druhému darují manželskou láskou. Mezi další prvky patří krvesmilstvo, svatý Pavel ho považuje za těžké provinění. Krvesmilstvo naznačuje úpadek do zvířecosti a kazí rodinné vztahy. K takovému hříchu je možné připojit i pohlavní zneužívání páchané na dětech nebo dospívajících. Je to provinění, které útočí na tělesnou i mravní identitu mladých, kteří zůstanou poznamenáni na celý život. Dalším proviněním je tzv. volná láska, kdy muž a žena odmítají právní a veřejnou formu svazku. Osoby se tak ničemu nezavazují, ale projevují nedostatek důvěry jednoho k druhému, a dokonce i sami sobě. Nemanželské soužití je urážkou manželství, ničí ideu rodiny a oslavuje smysl pro věrnost. Odporuje mravnímu zákonu, protože pohlavní styk má místo v manželství. Mimo manželství je pohlavní styk vždy těžkým hříchem a připravuje člověka o možnost přijímat svátosti.⁸⁶

⁸⁴ APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 580.

⁸⁵ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 581.

⁸⁶ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 581 – 582.

4.2.10 Rodinná církev

Církev je Boží rodina. I Kristus se narodil v rodině. Druhý vatikánský koncil použil pro rodinu starobylého výrazu „rodinná církev“. Jsou to rodiče, kteří mají být svým dětem prvními hlasateli víry a to slovem i životem.⁸⁷

4.2.10.1 Význam rodiny

V okamžiku, kdy se partnerská láska stává plodnou a dává život dětem, vzniká rodina. Význam rodiny je velmi důležitý, protože co se děje v rodině, to se také následně odráží ve společnosti. Vazby v rodině jsou důležitým předpokladem pro to, aby člověk v měnící se a konfliktní společnosti obstál. Náklonnost, lidská vřelost, osobní blízkost, ohled na slabosti a různé potřeby, to všechno jsou základní intimní potřeby člověka, které najdeme v rodině. V rodině je zdravá péče o sebevědomí a ocenění sama sebe, vzájemná důvěra i ochota pomoci. Všechny tyto postoje jsou zapotřebí v církevních i státních společenstvích, protože vedou k osobní odpovědnosti. Rodina je starší než církev a než stát, proto by měla mít ochranu a pomoc ze strany státu i církve.⁸⁸

4.2.10.2 Současné změny rodinného života

Tyto změny se týkají čtyř základních tendencí: změny vztahu mezi manželi, proměny manželství jako instituce, nové přístupy k plození dětí a zpochybňování manželství.

S proměnou našeho světa práce souvisí změna, že manželství je více chápáno jako osobní životní společenství než jako instituce. Neznamená to, že manželství jako instituce nemá žádnou váhu, právní rozměr nestojí v protikladu s osobním postojem lásky. Osobní láska manželů žádá hlubší sociální zakotvení. Partneři vkládají do manželství velký vklad, proto je důležité, aby se přípravě na manželství věnovala náležitá pozornost a to jak ze strany vlastních rodin, tak ze strany církve a státu.

⁸⁷ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 418 – 419.

⁸⁸ Srov. AMBROS, P.; *Teologicky milovat církev*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o. 2003. str. 308 – 309.

Mění se i patriarchální uspořádání manželství. Manželství je založeno na partnerských vztazích. Rozhodující je hodnota oboustranné osobní lásky a ne otázka práv a povinností muže a ženy. Pohled na intimní manželský život, který byl chápán jen jako právo muže na sexuální naplnění, byl zcela překonán. Církev ani stát nemá práva na manželskou intimitu. Partnerství v rodině se rovněž přenáší i na výchovu dětí. Už neplatí jen rozkaz a poslušnost, ale roste právo dítěte na společný rozhovor s rodiči a na spolurozhodování o svém životě.

Velkou změnou v pojetí manželství je přechod k odpovědnému rodičovství. Znamená to přijmout děti v lásce a do lásky je uvádět, uvažovat o sociální a hospodářské situaci, ve které chtějí darovat dítěti život. Sporná je ale otázka regulace početí. Na jedné straně se manželé nechtějí zříci intimního života, na druhé straně jsou vážné důvody pro to, aby žena neotěhotněla. Encyklika *Humanae vitae* dovoluje využít pouze neplodných dnů ženy. Metody regulace početí rodičům náleží, nemohou však být lehkomyšlné a svévolné, nesmí partnery psychicky zraňovat nebo působit újmu ve schopnosti milovat. Pohled na statistiku ukazuje na rozhodnutí pro pohodlný život, na sobectví. Odmítání dětí poukazuje na hlubokou krizi důvěry mezi manželi.

Všechny výše uvedené změny si kladou otázku, zda je vůbec manželství jako instituce nutné. Hledají se náhradní formy pro společný život. Tato skutečnost je vidět na stoupajícím počtu rozvodů. Avšak rozhodující předpoklad a záruka šťastného manželství znamená vědomý návrat k Bohu. Bez toho nemá manželství budoucnost.

Formou manželského pohlavního společenství je tzv. „manželství na zkoušku“. Partneři ale musí počítat s tím, že zkouška nemusí být úspěšná. Odpověď je snadná. Může se skutečnost „jednoho těla“ vyzkoušet? Názor, že sexuální harmonie před manželstvím může vyřešit problémy, je velkým omylem. Hra na manželství před manželstvím vede k mylným závěrům. Ani otcovství a mateřství se nelze naučit v předmanželském vztahu, protože manželství na zkoušku obvykle vylučuje těhotenství.⁸⁹

⁸⁹ Srov. AMBROS, P.; *Teologicky milovat církev*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o. 2003. str. 309 – 318.

4.2.11 Spiritualita života v manželství a rodině

Život v manželství a rodinný život je konkrétním povoláním, je podstatným úkolem ve světě. Proto je nutné na uskutečňování křesťanské spirituality klást velký důraz. Slova jako askeze, mystika, zbožnost, svatost, dokonalost jsou schopny ukázat na vrstvu skutečnosti zvané spiritualita.⁹⁰

4.2.12 Manželství Josefa a Marie

Manželství Josefa a Marie je pravé manželství dvou osob. Je nutné ale říci, že toto manželství je tajemné v náboženském slova smyslu, protože Bůh je v něm přítomný, protože Bůh je při jejich díle.⁹¹

Biblické zprávy o stvoření uvádí Boží podobu v člověku a poměr mezi mužem a ženou. Pro křesťanské chápání vyjadřuje manželství Boží lásku a věrnost. Ježíš je ženichem nového a pravého Božího lidu. Věrnost Boha k člověku má být uskutečňována v blízkém manželství. Poselství apoštolské církve je manželství označováno za místo, kde se křesťané osvědčují. Kvalita manželství představuje úkol: odevzdanost lásky, odpuštění a snášenlivost má být uskutečňována stále, i přes tvrdost lidského srdce. V manželství se partneři vzájemně obdarovávají a přijímají. V tomto jejich spojení se odehrává vzájemná služba. Jejich sebe-darování je zaměřeno na plození a výchovu potomků. Ježíš se s křesťanskými manželi setkává skrze svátost manželství.⁹²

Věčný Boží záměr

V Boží myšlence je Ježíš, který je neoddělitelně spjat s rodinou v Nazaretě. Božím záměrem bylo vtělení Božího syna. Skrze ženu se dostává na svět každý člověk. Bůh chce, aby Maria byla pannou, matkou a manželkou. Panenství Marie je znamením úplné přináleživosti Bohu. Anděl Gabriel říká „pro Boha není nic nemožného“ (Lk 1,37). Učení písma

⁹⁰ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti: dějiny a teologie duchovního života*. V Karmelitánském nakl. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. str. 7.

⁹¹ Srov. CAFFAREL, Henri. *Šťastné manželství*. Vizovice: Zlínské tiskárny, a.s., 1991. str. 70.

⁹² Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti: dějiny a teologie duchovního života*. V Karmelitánském nakl. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. str. 219 – 221.

říká, že Ježíš „se narodí z ženy“ (Ga 4,4) a tělem bude „podobným hříšnému tělu“ (Řm 8,3). Bude procházet etapami lidského života, protože Boží syn bude pravým člověkem.⁹³

Ježíšovo narození z Panny

Panenské početí bylo pro prvotní církve christologickým tajemstvím a vypovídalo mnohé o úloze Marie z Nazareta v dějinách spásy. Panenské početí představuje znamení synovské identity vtěleného Slova. O počátku Ježíšovy lidské existence píše evangelium Matoušovo a Lukášovo. Není ale důležité jenom to, co tvrdí svatopisci, ale také to, co nikdy nevyšloví. „*Ani jeden autor novozákonních knih nikdy nevyšloví vlastní přesvědčení o tom, že by Josef byl Ježíšovým otcem. Výroky tohoto typu se v evangeliích týkají toho, jak na Ježíšův původ pohlíželi jeho současníci, nikoli sami inspirovaní autoři.*“⁹⁴

V prvních staletích mnozí pohanští filosofové odmítali skutečnost panenského početí. Bylo to cosi neuvěřitelného a v podstatě nemožného. Podle svědectví Irenejova byl považován Josef za Ježíšova pravého otce. Gnostické kruhy dokonce rozvíjely myšlenku o Ježíšově pouze zdánlivém těle a o tom, že Ježíš přišel skrze Marii, ale nezrodil se z Marie. Dokonce v současnosti řada autorů Ježíšovo panenské početí nepřijímá. Je nutné podotknout, že tito autoři zároveň popírají Ježíšovo reálné Božství. Panenské početí představuje cosi neslýchaného, o čem ve starém zákoně není zmínky. Lukáš i Matouš užívají v prvních kapitolách evangelií odlišné prameny a jejich podoba obou zpráv se liší. Přesto se obě zprávy v zásadních informacích shodují.⁹⁵

Panenské početí má velký teologický význam především jako znamení. Především vyjadřuje Ježíšův původ z Boha Otce a z Marie. Dalším znamením je to, že Ježíš je novým počátkem lidstva a stvoření, je novým Adamem. Adam byl stvořen z panenské země a také

⁹³ Srov. CAFFAREL, Henri. *Šťastné manželství*. Vizovice: Zlínské tiskárny, a.s., 1991. str. 70 – 72.

⁹⁴ POSPÍŠIL, C. V.; *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o. 2006. str. 207.

⁹⁵ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o. 2006. str. 207 – 210.

nový Adam byl stvořen Bohem v lůně panny a je také znamením toho, co se děje při křtu, kdy se duchovně znovu rodí z vody a Ducha.⁹⁶

Ve stvoření má Boží obraz dvě vydání, muže a ženy. Oba mají základ ve Stvořiteli, který je překračuje. Při vtělení se nestvořené Slovo stalo člověkem a přijalo mužské tělo. Slovo se tedy stalo mužem. Vedle nového Adama by ale také měla být nová Eva. Maria zůstává jen lidskou bytostí. To, co přesahuje schopnosti mužské lidské přirozenosti, to zjevuje Slovo skrze svou matku na základě jedinečného vztahu, který s ní má. Díky vztahu Marie a jejího Syna se Maria stává stvořeným zrcadlem, v němž se tajemně odráží mateřské a panské rysy první osoby Trojice.⁹⁷

Ježíšova velebnost závisela na Panně Marii. Ve svém početí, v narození, v obětování v chrámě a ve skrytém třicetiletém životě. Maria byla přítomna i u Ježíšovy smrti. Aby byl Ježíš obětován i s jejím svolením, tak jako kdysi byl obětován Izák podle Boží vůle se souhlasem Abrahámovým. Jak nepochopitelná a podivuhodná je závislost Boha na člověku. I zázraky začal Ježíš konat prostřednictvím Marie.⁹⁸

4.3 Čtvrté přikázání

„Cti svého otce i matku, abys dlouho žil na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“⁹⁹

Toto čtvrté přikázání z knihy Exodus se obrací k synům a mluví o rodičích. Mluví tedy ke společenství rodiny jako Bohem ctěného a chráněného pořádku. Mluví o trvalosti života v zemi, spojuje tedy zemi a prostor národa se základním uspořádáním rodiny. Rabi Neuser (akademický odborník na judaismus, narozen v roce 1932, pozn. autora) vidí právem

⁹⁶ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o. 2006. str. 212 – 213.

⁹⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V.; *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o. 2006. str. 213 – 214.

⁹⁸ Srov. GRIGNION Z MONTFORTU, Ludvík Maria. *O pravé mariánské úctě*. Marice cyrilometodějská s. r. o., 1997. str. 17 – 19.

⁹⁹ BENEDIKT. *Ježíš Nazaretský*. Vyd. 1. Překlad Daniela Blahutková. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister, c2007. str. 88.

v tomto přikázání jádro sociálního řádu. Vidí v tomto přikázání bod soudružnosti „věčného Izraele“, vidí skutečnou rodinu Abraháma a Sáry, Izáka a Rebeky, Jakuba, Léy a Ráchel.

I Ježíš připomíná důležitost tohoto přikázání.

Apoštol říká: „*Děti, poslouchejte své rodiče, jak se to sluší u křesťanů, protože tak to má být. Cti svého otce i matku – to je první přikázání, při kterém se slibuje odměna: aby se ti dobře vedlo a abys dlouho žil na zemi.*“ (Ef 6,1 – 3)¹⁰⁰

Toto přikázání zahajuje druhou desku zákona. Bůh chtěl, abychom ctili své rodiče, kterým vděčíme za život, a kteří nám předali poznání Boha. Toto přikázání vyjadřuje povinnost, kterou máme plnit, a ohlašuje i přikázání následující, které se týká úcty k životu, k manželství, k majetku a slovu. Toto přikázání se obrací výslovně k dětem v rámci vztahů k otci a matce. Týká se ale i příbuzenských vztahů s členy celého rodu. Požaduje ctít láskou a vděčností i prarodiče a naše předky. Vztahuje se dokonce i na povinnost žáků vůči učitelům, zaměstnanců k zaměstnavatelům, podřízených k nadřízeným, občanům ke své vlasti i vůči vládním představitelům. Pokud člověk dodržuje toto přikázání, přináší mu duchovní i časné plody míru a blahobytu. Naopak přestupování tohoto přikázání působí škody nejen jednotlivým osobám, ale i společnosti.¹⁰¹

4.3.1 Rodina v Božím plánu

S tím, že Bůh stvořil muže a ženu, ustanovil tak lidskou rodinu, a dal jí základní řád. Všichni členové rodiny mají stejnou důstojnost. Pro obecné blaho společnosti a členů rodiny, jsou v rodině různé odpovědnosti, práva a povinnosti. Ze vzájemné úcty jejich členů se rodí podobnost citů, náklonností a zájmů.

¹⁰⁰ APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“.; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 540.

¹⁰¹ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“.; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 540 – 541.

„Rodina je výsadní společenství povoláné k tomu, aby uskutečnilo „vzájemné dorozumění manželů a svědomitou spolupráci rodičů při výchově dětí“.¹⁰²

Prožívání vztahu uvnitř rodiny tvoří základy svobody a bezpečnosti. V rodinném společenství se lze od mládí naučit mravním hodnotám, uctívat Boha a správně užívat svobody. Čtvrté přikázání vnáší světlo i do společnosti.¹⁰³

4.3.2 Povinnost dětí

Úcta k rodičům má svůj základ v Božím otcovství. Úcta dětí nezletilých i dospělých pramení tedy z přirozeného citu zrozeného z pouta, které je spojuje. Úcta dětí k rodičům je úkon vděčnosti k těm, kdo je přivedli na svět a umožnili jim růst tělesně, i růst v moudrosti a milosti. Úcta dětí se projevuje ochotou a poslušností. Dokud dítě žije v domě svých rodičů, má poslouchat každé jejich žádosti, která je pro jeho vlastní dobro, nebo dobro celé rodiny. Děti mají také poslouchat rozumných rozkazů svých vychovatelů a také všech, kterým je svěřili jejich rodiče. Jsou-li však ve svém svědomí přesvědčení, že poslechnout daný rozkaz je mravně špatné, pak ať neposlechnou. I když děti vyrostou, mají své rodiče nadále respektovat, žádat je o radu a přijímat jejich napomenutí. S jejich plnoletostí přestává jejich poslušnost vůči rodičům, ale nepřestává úcta, která jim vždycky náleží. Kořen této úcty je v bázni Boží, v jednom z darů Ducha Svatého. Dospělým dětem připomíná čtvrté přikázání jejich odpovědnost vůči rodičům. Mají pomáhat hmotně i mravně, v letech i jejich stáří a v nemoci, osamocení či nouzi, podle svých možností.

Tuto vděčnost připomíná i Ježíš:

„Neboť Pán chtěl, aby otec byl od dětí ctěn, a potvrdil právo matky u potomstva. Kdo ctí otce, usmíruje své hříchy, kdo si váží matky, jako by sbíral poklady. Kdo ctí otce,

¹⁰² APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“.; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 542.

¹⁰³ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“.; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 541 – 544.

dočká se radosti na vlastních dětech a bude vyslyšen, když se modlí. Kdo ctí otce, bude dlouho žít, kdo poslouchá otce, občerstvuje svou matku.“ (Sir 3,6 – 6)¹⁰⁴

„Synu, ujmí se svého otce, když zestárne, a netrap ho, dokud je živ. Slábně-li mu rozum, ber na něj ohled a nepohrdej jím, když ty jsi v plné síle ... Kdo opustí otce, je jako rouhač, kdo se oboří na matku, je Pánem proklet“ (Sir 3,12 – 13.16).¹⁰⁵

Úcta dětí k rodičům napomáhá i ke shodě vztahů mezi sourozenci a odráží se v celém rodinném prostředí. Zvláštní vděčnost křesťanů patří těm rodičům, od nichž děti přijali dar víry, milost křtu a život v církvi.¹⁰⁶

4.3.3 Povinnost rodičů

Manželská láska se neomezuje jen na plození dětí, ale má se vztahovat i na jejich mravní a duchovní výchovu. Výchova dětí jejich rodiči je tak důležitá, že nahradit se dá jen velmi obtížně. Proto povinnost vychovávat děti je pro rodiče prvořadá. Rodiče mají své děti respektovat jako lidské osoby a jako děti Boží. Mají je vychovávat k dodržování Božího zákona s tím, že sami jsou poslušni vůli nebeského Otce. Mají odpovědnost za výchovu svých dětí a tu dosvědčují především vytvořením domova, v němž nechybí něha, odpouštění, úcta, věrnost a nezištná služba. Rodina vychovává děti ke ctnostem. To vyžaduje, aby se děti naučily odříkání, zdravému úsudku, sebeovládání, což jsou podmínky pravé svobody. Rodiče mají dětem dávat dobrý příklad a uznat před dětmi své chyby.

„Kdo svého syna miluje, ustavičně ho trestá ... Kdo svého syna kárá, bude z něho mít prospěch“ (Sir 30,1 – 2) „A vy, otcové, nedrážděte svoje děti ke hněvu, ale vychovávejte je v kázni a napomínejte je z pověření Páně“ (Ef 6,4)¹⁰⁷

¹⁰⁴ APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“.; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 545.

¹⁰⁵ APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“.; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 545.

Domov vytváří prostředí pro zasvěcování do společenství odpovědnosti. Děti se mají od svých rodičů učit tomu, aby se vyvarovaly podlostí a kompromisů, které ohrožují lidskou společnost. Z milosti manželské svátosti dostali rodiče odpovědnost a výsadu své děti evangelizovat. Mají je uvádět do tajemství víry od prvních let jejich života. Mají být prvními hlasateli. Mají se snažit, aby se děti od útlého věku účastnily života v církvi. Rodiče mají naučit děti se modlit a objevit v sobě povolání Božích dětí. Místem katecheze dětí i rodičů je jejich příslušná farnost. Všichni si mají v rodině navzájem stále odpouštět nejen urážky, hádky a křivdy, ale i nedostatek pozornosti. Láska rodičů se vyjadřuje především ve starosti o hmotné a duchovní potřeby dětí. Rodiče, kteří jsou za výchovu dětí odpovědni, mají právo pro své děti zvolit školu, pro ně vhodnou. Když jsou děti dospělé, mají právo a povinnost zvolit si své povolání a také svůj životní stav. Tuto odpovědnost na sebe berou v důvěrném vztahu ke svým rodičům. Rodiče se mají vyhnout tomu, aby své děti nutili k volbě povolání či k volbě manžela nebo manželky. Mají napomáhat svým dětem moudrými radami.¹⁰⁸

4.4 Účast rodiny na životě a poslání církve

Rodina je povolána sloužit budování Božího království v dějinách, protože rodina se podílí na poslání i životě církve. Je to právě rodina, která se stává „církví v malém“ a svým způsobem je obrazem zpřítomnění tajemství církve. Matka církev dává křesťanské rodině život, dává jí růst a vychovává ji. Vede rodinu ke spáse. To je poslání církve, které obdržela od Pána. Svátostmi obohacuje křesťanskou rodinu Kristovou milostí a hlásáním Božího slova odhaluje rodině pravou totožnost. Povzbuzuje křesťanskou rodinu v lásce, aby rodina

¹⁰⁶ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 544 – 546.

¹⁰⁷ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 546.

¹⁰⁸ Srov. APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995. str. 546 – 548.

prožívala a následovala lásku Pána Ježíše Krista. Rodina pak ze své strany je tak zapojena do tajemství církve, že má účast na jejím poslání. Mocí svátostí mají manželé své vlastní dary, které odpovídají jejich stavu a způsobu života. Proto jsou také povoláni nejen Kristovu lásku žít, ale předávat dál svým bližním a stát se tak spásonosným společenstvím. Manželé musí zastávat svou službu církvi a světu jako dvojice a rodiče s dětmi jako rodina. Právě láska v manželství a v rodině buduje Boží království v dějinách prostřednictvím každodenních skutečností a vyznačuje se úplností, jedinečností, věrností a plodností. Druhý vatikánský sněm říká:

„Rodina se bude velkomyslně sdílet o své duchovní bohatství i s ostatními rodinami. Protože křesťanská rodina povstává z manželství, které je obrazem úmluvy lásky mezi Kristem a církví a účastí na ní, přispěje k poznání živé Spasitelovy přítomnosti ve světě a pravé povahy církve jak manželskou láskou, velkomyslnou plodností, jednotou a věrností, tak i láskyplnou spoluprací všech členů.“¹⁰⁹

Pokud poukazujeme na základ křesťanské rodiny, je nutné vyložit i její obsah, který je v trojjediném vztahu k Ježíši Kristu jako proroku, Knězi a Králi. Tak můžeme říct, že rodina je věřící společenství hlásající víru, že jako společenství vede dialog s Bohem a jako společenství slouží člověku.¹¹⁰

4.4.1 Nesmírná cena manželství a rodiny

Církev zná cenu manželství a rodiny, jejich pravdu a hluboký význam. Proto znovu a znovu hlásá evangelium všem bez rozdílu, zvláště pak těm, kdo jsou povoláni k manželství nebo se na ně připravují a bezpochyby i všem manželům a rodičům na světě. Už při samém stvoření Bůh ustanovil manželství a rodinu. Tyto instituce potřebují Kristovu milost, aby byly uzdraveny od hříchu a aby byly uvedeny zpět ke svému počátku, tedy k plnému poznání a uskutečnění plánů Božích. S příznivou rodinnou situací je úzce spjato i blaho spo-

¹⁰⁹ *Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981 o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. 2. vyd. Překlad Terezie Brichtová. Praha: Zvon, 1996. str. 56.*

¹¹⁰ *Srov. Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981 o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. 2. vyd. Překlad Terezie Brichtová. Praha: Zvon, 1996. str. 54 – 56.*

lečnosti, což si církve plně uvědomuje zvláště v přítomném dějinném okamžiku, kdy rodina je cílem četných útoků, které se snaží ji rozbít, či alespoň zdeformovat.¹¹¹

¹¹¹ Srov. *Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981 o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. 2. vyd. Překlad Terezie Brichtová. Praha: Zvon, 1996. str. 8 – 9.

ZÁVĚR

Všechna přečtená literatura spolu s odkazy na Biblii mne velmi obohatila a pomohla mi uvědomit si důležitost manželství. Ve víru mnohých názorů a reálných řešení, které člověk neustále slyší a vidí kolem sebe, si mnohdy neuvědomí důležitost a závaznost toho, že je křesťanem, a že i můj život je svědectvím pro lidi kolem mne. Pokud se ale člověk začne systematicky věnovat tématu manželské instituce, uvědomí si, co všechno je důležité, a jakou zodpovědnost má nejen každý křesťan, ale každý z nás, vůči svým bližním i vůči celé společnosti, ve které žijeme.

Bylo by určitě velmi užitečné prostudovat všechny dokumenty, encykliky i pastýřské listy a také mnoho jiné literatury, která se manželstvím zabývá. Prostudovaná literatura a hlavně Bible, která je vodítkem, od kterého se všechno odvíjí a na kterém můžeme stavět, byla pro mne podnětem k zamyšlení, nad současností stavu dnešní manželské instituce a nad negativními vlivy dnešní společnosti, které usilují o rozpad manželství nebo o jeho deformaci. Množství dokumentů a knih různých církevních autorů jsou svědectvím, že církev otázku manželství nepodceňuje, ale naopak je tato otázka stálou výzvou pro novou evangelizaci. Nicméně si myslím, že všechna literatura nenahradí zdravý příklad žitého rodinného života.

Myslím si, že rozpadávající se manželství v takové míře, jakou sledujeme v dnešní době, má pro nás i pro další generace velmi negativní dopad. Je velmi důležité, aby mladí lidé, kteří o manželství byt' jen vzdáleně uvažují, byli informováni o důležitosti tohoto svazku i o tom, co manželství přináší do života jako svátost. Všichni by měli znát svá práva i povinnosti v úloze manželského života, a hlavně v úloze při výchově dětí. Jsem přesvědčena o tom, že prvními a také základními sdělovateli života vládce jsou rodiče a důležitými pomocníky je jejich rozvětvená rodina.

Při psaní mé diplomové práce jsem si uvědomila, že kdyby manželství nemělo své kořeny zapuštěné hluboko v Bohu, a Bůh, kdyby nebyl ten, který muže a ženu pro toto poslání stvořil, tak by člověk tuto svátostnou instituci zcela pošlapal.

Vždyť pokud člověk nachází opravdové štěstí ve službě bližnímu, pak právě rodina je místem, abych mohla sloužit a vydávat se pro své nejbližší a to s Božím požehnáním zakotveném ve svátostném charakteru manželství.

BIBLIOGRAFIE

Knihy:

ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio, Ludvík DŘÍMAL. *Katechetika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-826.

AMBROS, P.; *Teologicky milovat církev*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o. 2003. 459 s. ISBN 80-86715-11-6.

APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE „FIDEI DEPOSITUM“; *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Zvon, 1995, 793 s. ISBN 80-711-3132-6.

BENEDIKT. *Deus Caritas Est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce*. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. Praha: Paulínky, 2006, 63 s. ISBN 80-869-4903-6.

BENEDIKT. *Ježíš Nazaretský*. Vyd. 1. Překlad Daniela Blahutková. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister, c2007. ISBN 978-808-7029-206.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad, Praha 1985: Česká katolická charita, 1987.

CAFFAREL, Henri. *Šťastné manželství*. Vizovice: Zlínské tiskárny, a.s., 1991.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2, V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9.

DOLISTA, J.; *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1994. 222 s.

EBELOVÁ, Ivana a Uwe BIRNSTEIN. *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print, c1998, 462 s. ISBN 80-86144-23-2

Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981 o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. 2. vyd. Překlad Terezie Brichtová. Praha: Zvon, 1996, 101 s. ISBN 80-711-3161-X.

GIGLIONI, Paolo. *Svatosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 183 s. ISBN 80-719-2115-7.

GRIGNION Z MONTFORTU, Ludvík Maria. *O pravé mariánské úctě*. Marice cyrilometodějská s. r. o., 1997.

KLIMEŠ, Petr. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. ISBN 80-726-6163-9.

MALÝ, Jan. *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1867.

PEJŠKA, Josef. *Církevní právo: se zřetelem k partikulárnímu právu československému, svazek třetí: Manželské právo kanonické*. Praha: Československá akc. tiskárna v Praze, 1934.

POLÁŠEK, František. *Discretio iudicii*. Olomouc, 1995.

POSPÍŠIL, C. V.; *Hermeneutika mystéria*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 242 s. ISBN 80-7195-001-7.

POSPÍŠIL, C. V.; *Jako v nebi, tak i na zemi, náčrt trinitární teologie*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o. 2007. 590 s. ISBN 978-80-7195-123-0.

POSPÍŠIL, C. V.; *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o. 2006. 415 s. ISBN 80-7195-000-9.

RATZINGER, Josef a Christoph SCHÖNBORN. *Malý úvod do Katechismu katolické církve*. 1. vyd. Praha: Nové město, 1993, 82 s. ISBN 80-901-5424-7.

SCHATZ, Klaus. *Dějiny papežského primátu*. 1. vyd. Brno. ISBN 80-859-5999-2.
Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 62 s. ISBN 80-719-2971-9.

TOMÁŠEK, František. *Katechismus katolického náboženství*. 1. vyd. Praha: Knihotisk, n.p., 1955, 150 s.

VLKOVÁ, G.; *Slovo Boží a slovo lidské*. 2., upravené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2007. 173 s. ISBN 978-80-244-1587-1.

WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti: dějiny a teologie duchovního života*. V Karmelitánském nakl. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 231 s. ISBN 80-855-2752-9.

Kol. autorů. *Communio*. V Karmelitánském nakladatelství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 167 s.

Slovník:

KOLEKTIV AUTORŮ, *Slovník biblické teologie*, ed. LÉON-DUFOUR, X., Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.

Elektronické publikace:

Lutherova společnost [online]. 2008 [cit. 2014-03-20]. Dostupné na WWW:
<http://www.luther.cz/martin-luther/zivot>

Tridentský koncil [online] [cit. 2014-03-20]. Dostupné na WWW:
<http://www.iencyklopedie.cz/tridentsky-koncil2/>

SEZNAM ZKRATEK

např. například

atp. a tak podobně

atd. a tak dále

č. číslo